

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2002-1-3 (Önaraştırma)

Karar Sayısı : 02-13/127-54

Karar Tarihi : 8.3.2002

A- TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

Başkan : Prof. Dr. M. Tamer MÜFTÜOĞLU

Üyeler : Dr. Kemal EROL, İsmet CANTÜRK, Nejdet KARACEHENNEM, Ersan GÖKMEN, R. Müfit SONBAY, Kubilay ATASAYAR, Murat GENCER, Mustafa PARLAK, Prof. Dr. Zühtü AYTAÇ, Rifki ÜNAL

B- RAPORTÖRLER: İ. Atalay YOLCU, Harun ULU, Salim AYDEMİR

C- ŞİKAYET EDENLER: - Re'sen

- EGO Genel Müdürlüğü

Strazburg Cad. Toros Sok. No: 12 Ankara

- Prof. Dr. Arif Esin

Akaretler S. Seba Caddesi No: 67

80680 Beşiktaş-İstanbul

- Gündüz Şenkesen

Sağdıç Sok. Dost Apt. No: 37 Şişli-İstanbul

- Tüketici Hakları Derneği

Temsilcisi: Av. Saliha Kızıloğlu

Atatürk Bulvarı Emek İşhanı No: 95/1601 Kızılay-Ankara

- Tükder Tüketicileri Koruma Derneği

Yeni Yol Tek Sok. Borsa Apt. Kat: 3 Bursa

- Zeki Gündoğan

Birlik Mah. 46. Sok. No: 20/7 06610 Çankaya-Ankara

- İstanbul Ticaret Odası

Reşadiye Cad. 34378 Eminönü-İstanbul

- Tükoder Tüketiciyi Koruma Derneği

Yoğurtçu Şükrü Sok. No: 53/2

81320 Kadıköy-İstanbul

- İhbar

D- HAKKINDA ÖNARAŞTIRMA YAPILANLAR

- Botaş Boru Hatları ile Petrol Taşımacılığı A.Ş.

Bilkent Plaza A-2 Blok Bilkent-Ankara

- EGO Genel Müdürlüğü

Strazburg Cad. Toros Sok. No: 12 Maltepe Ankara

- İzmit Gaz Dağıtım Sanayi ve Ticaret A.Ş. (İZGAZ)

Belsa Plaza B Blok Kat: 7 İzmit

- İstanbul Gaz Dağıtım Sanayi ve Ticaret A.Ş. (İGDAŞ)
Kazım Karabekir Cad. No: 4 Alibeyköy İstanbul

E- DOSYA KONUSU: Doğal gaz sektöründeki fiyatlandırma uygulamaları ile 4054 sayılı Kanun'un ihlal edildiği iddiası.

F- İDDİALARIN ÖZETİ: Botaş Boru Hatları ile Petrol Taşımacılığı A.Ş. (Botaş)'nin ithalat tekeli kötüye kullandığı, pahalı doğal gaz alımı yaptığı, hem Botaş'ın hem de doğal gaz dağıtımı ile ilgili diğer kuruluşların aşırı fiyat uygulamak suretiyle hakim durumlarını kötüye kullandıkları iddia edilmektedir.

G- DOSYA EVRELERİ: Doğal gaz sektörüne yönelik olarak basında yer alan haberler üzerine, re'sen başlatılan inceleme ve Rekabet Kurumu kayıtlarına 25.12.2001 tarih ve 5488 sayı ile intikal eden başvuru üzerine hazırlanan bilgi notu, 7.1.2002 tarih, REK 0.05.00.00/1 sayılı Başkanlık Önergesi ile 8.1.2002 tarih ve 02-01 sayılı Kurul toplantısında görüşülmüş ve 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un 6. maddesinin ihlaline ilişkin bir soruşturma açılmasına gerek olup olmadığının belirlenmesi amacıyla, Kanun'un 40/1. maddesi uyarınca 02-01/16-M sayı ile önaraştırma yapılmasına karar verilmiştir.

Kuruma intikal eden aynı ve benzer konulardaki şikayetler 14.1.2002 tarih, REK.0.05.00.00/5 sayılı Başkanlık Önergesi ile 15.1.2002 tarih ve 02-02/31-M sayılı Kurul toplantısında görüşülmüş ve söz konusu başvurulardan doğal gaz ile ilgili şikayetlerin başlatılmış olan önaraştırma kapsamında değerlendirilmesine karar verilmiştir.

İlgili karar uyarınca düzenlenen 14.2.2002 tarih, 2002-1-3/ÖA-02-İAY sayılı Önaraştırma Raporu 14.2.2002 tarih, REK.0.05.00.00/18 sayılı Başkanlık önergesi ile 19.2.2002 tarih, 02-09 sayılı Kurul toplantısında görüşülmüş ve ek çalışma yapılmasına karar verilmiştir. Söz konusu karara ilişkin olarak hazırlanan, Hukuk Müşavirliği görüşü ve 20.2.2002 tarihli Bilgi Notu anılan Önaraştırma Raporu ile birlikte 8.3.2002 tarih ve 02-13 sayılı Kurul toplantısında görüşülerek karara bağlanmıştır.

H- RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ: İlgili raporda; doğal gaz sektörüne yönelik olarak yapılan incelemeler sonucunda;

- Botaş'ın ithalat ve iletim konusunda, dağıtım kuruluşlarının ise kurulu buldukları belediye mücavir alanı sınırları içinde kalan doğal gaz dağıtım faaliyetleri konusunda hakim durumda buldukları,

- 4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu gereğince Botaş'ın ithalat konusunda sahip olduğu pazar gücünün 2009 yılına kadar tedricen sona erdirilmesinin, iletim hatları üzerindeki mülkiyet haklarından kaynaklanan pazar gücünün ise bu hatların kullanımı konusunda Enerji Piyasası Üst Kurulu'nun ikincil mevzuatla yapacağı düzenlemeler yoluyla azaltılmasının öngörüldüğü,

- Aynı Kanun'a göre, dağıtım kuruluşlarının belediye mücavir alan sınırları içinde yine bir tekel olarak örgütlenmesinin düşünüldüğü, bununla birlikte "serbest kullanıcılara" farklı arz kaynaklarından doğal gaz alımı yapabilme olanağı tanınarak, dağıtım pazarının bir ölçüde rekabete açılmasının planlandığı,

- Söz konusu düzenlemelere rağmen, "...rekabetin hiç veya yeterince oluşmadığı alanlarda", Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'na, "fiyat ve tarife teşekkülüne ilişkin usul ve esasları düzenlemek" görevinin verildiği,

- Bu düzenlemeler birlikte ele alındığında, 4646 sayılı Kanun'la getirilen sistemin, doğal gaz sektörünün yeniden yapılandırılmasına yönelik kapsamlı bir regülasyon olarak değerlendirilmesi gerektiği,

- Esasen, fiyatlandırma konusunun bu Kanun öncesinde de genel itibarıyla Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın düzenleme yetkisi kapsamında olduğu; dağıtım şirketlerinin doğrudan Bakanlık tebliğlerinde yer verilen sınırlamalara göre, Botaş'ın ise "kendi satışlarında uygulayacağı fiyatları tespit etme" konusunda 397 sayılı KHK ile tanınan yetki çerçevesinde hareket ettiği,

- Bu çerçevede, dağıtım kuruluşları açısından aşırı fiyatlandırmanın söz konusu olmadığı, Botaş açısından ise basında yer alan haberlerin aksine, ne ithalatta ne de satışlarda, doğal gaz ticareti ve fiyatlandırması konusunda yakın pazarlarda geçerli olan koşullara ve fiyatlara aykırı bir hakim durum istismarından söz edilemeyeceği; zira ithalatta uluslararası petrol fiyatları dikkate alınarak belirlenen fiyatın AB ülkelerine ithalatta uygulanan fiyatlarla paralellik içinde olduğu, Botaş ve dağıtım kuruluşlarının fiyatlandırmaları ve vergiler neticesinde ortaya çıkan satış fiyatlarının, sanayi kesimi açısından AB fiyatlarıyla uyumlu, evsel kullanım (sanayi kullanımı dışında kalan) açısından ise AB fiyatlarının da altında olduğu, bu bağlamda söz konusu şirketler hakkında soruşturma açılmasına gerek olmadığı

ifade edilmektedir.

I- İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. İLGİLİ PAZAR

I.1.1. Ürünün Özellikleri

Doğal gaz yeryüzünün alt katmanlarında, başta Metan (CH_4) ve Etan (C_2H_6) olmak üzere çeşitli hidrokarbonlardan oluşan yanıcı bir gaz karışımı olup, çıkarıldığı haliyle kullanılabilen birincil enerji kaynağıdır.

Doğal gaz, konutlarda ısıtma, soğutma, sıcak su elde etme ve pişirme, sanayi tesislerinde ise üretim amaçlı olarak kullanılmaktadır.

Doğal gazın yanabilmesi için gaz/hava oranı %5-15 arasında olmak üzere, hava ile karışması gereklidir. En iyi yanma karışımında, %9 doğal gaz ve %91 hava bulunmaktadır. Havadan daha hafif bir gaz olduğundan, doğal gaz sızıntısı kapalı alanlarda yukarıda toplanır, tahliyesi de sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG)'na göre daha kolaydır.

I.1.2. Ürün Pazarı

Doğal gaz sektöründe yürütülen faaliyetlerin birbirinden farklı niteliklerinin bulunması nedeniyle; üretim, ithalat ve toptan satış işlemleri, "temel sağlayıcılık faaliyetleri" başlığı altında tek bir pazar; doğal gazın bu sağlayıcılardan dağıtım şebekesine aktarılması işlevini yerine getiren "iletim faaliyetleri" ayrı bir pazar; nihai kullanıcılara doğal gaz arz yükümlülüğü altında bulunan dağıtım kuruluşlarının faaliyetleri de, "dağıtım hizmetleri" başlığı altında diğer bir pazar olarak belirlenmiştir.

I.1.3. Coğrafi Pazar

Temel sağlayıcılık faaliyetleri bakımından, teşebbüslerin faaliyet alanları üzerinde herhangi bir sınırlama bulunmadığından ilgili coğrafi pazar "Türkiye Cumhuriyeti sınırları" olarak tespit edilmiştir.

Mevcut iletim hatlarının mülkiyeti Botaş'a ait olmakla birlikte, yeni iletim hatlarının tesis edilmesi açısından Kanun'da herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. Dolayısıyla, iletim faaliyetleri yönünden ilgili coğrafi pazar Türkiye Cumhuriyeti sınırları olarak belirlenmiştir.

Dağıtım hizmetleri pazarında esas itibarıyla dağıtım şirketlerinin, nihai kullanıcılara arz yükümlülüğü altına girdikleri il sınırlarında dağıtım ve satış tekeline sahip oldukları görülmektedir. Her ne kadar büyük kullanıcılar bakımından alım serbestisi getirilmiş olsa da, bu serbestinin, dağıtım pazarını genişletmesi oldukça uzun bir süre gerektirmektedir. Dolayısıyla, bu aşamada dağıtım hizmetleri bakımından ilgili coğrafi pazar, hizmetin sunulduğu "il sınırları" şeklinde ele alınmıştır.

I.1.4. Doğal Gaz Sektörünün Dünyadaki Görünümü

Dünya çapında toplam doğal gaz üretim ve tüketim miktarları incelendiğinde, 1998 yılı verilerine göre, 665 milyon ton üretim miktarıyla Kuzey Amerika'nın sektörün öncüsü durumunda olduğu, buna karşılık, üretimin büyük kısmının (647 milyon ton) kıta içerisinde tüketildiği, bu haliyle deniz aşırı ticarete konu olan doğal gaz miktarının oldukça küçük olduğu görülmektedir. Ancak, kıta içerisinde ülkeler arası ticarete bakıldığında; ABD'nin aynı yıl 489 milyon ton üretimine karşılık 552 milyon ton tüketim miktarıyla, Kanada karşısında önemli bir ithalatçı olduğu anlaşılmaktadır.

Avrupa Kıtasında, yıllık 250 milyon ton üretim gerçekleştirilmekle birlikte, yaklaşık 400 milyon ton doğal gaz tüketilmektedir. Bu bakımdan, Avrupa, Dünya üzerinde en büyük ithalatçı kıta durumundadır. Buna karşılık Rusya'nın yaklaşık 100 milyon tonluk üretim fazlasıyla en büyük ihracatçı statüsünü koruduğu görülmektedir. Rusya yıllık 475 milyon ton doğal gaz tüketimiyle, ABD'nin ardından doğal gaz kullanımında dünya ikincisi konumundadır.

Sektörde uluslararası ticaret büyük oranda boru hattı şebekeleriyle gerçekleştirilmekle birlikte, doğal gazın sıvılaştırma ve yeniden gazlaştırma imkanına sahip olmasına bağlı olarak, tankerlerle de sıvılaştırılmış doğal gaz ticareti gerçekleştirilebilmektedir.

İthalatçı ülkelerdeki bu genel görünüme, yerel üretimin yetersiz kaldığı durumlara üretici ülkelerde de rastlanabilmektedir. Diğer bir ifadeyle, bir taraftan ulusal üretim tesislerinde üretilen doğal gazın naklini gerçekleştirecek iletim hatları oluşturulurken, diğer taraftan ithalatı sağlayıcı şebekeler kurulmaktadır.

Dünya Rezervlerine bağlı olarak doğal gaz pazarlarında uzun dönemli üretim/talep projeksiyonlarının yapılması önem arz etmektedir.

I.1.5. Türkiye’de Doğal Gaz Sektörünün Yapısı

I.1.5.1. Genel Görünüm

Ülkemizde doğal gaz kullanımı 1976 yılına kadar uzanmakla birlikte, 1987 yılında Rusya Federasyonu’ndan boru hatları ile doğal gaz ithalatına başlanması nedeniyle kullanım miktarı artarak 1999 yılında 12 milyar m³e ulaşmıştır. Doğal gazın yaygın olarak kullanımı, 1988 yılında Ankara’da Elektrik Havagazı ve Otobüs İşletme Müessesesi (EGO) ile başlamış, 1992 yılında İstanbul’da İstanbul Gaz Dağıtım A.Ş. (İgdaş) ve Bursa’da Botaş ile devam etmiştir. Daha sonra Eskişehir’de Botaş, İzmit’te İzmit Gaz Dağıtım Sanayi ve Ticaret A.Ş. (İzgaz)’nin sektöre girmesi ile doğal gaz kullanım miktarı artmıştır. Ancak asıl genişleme elektrik üretimi ve diğer sanayi sektöründe doğal gaz kullanımı nedeniyle oluşmuştur.

Tüketim miktarındaki artışa rağmen üretimde aynı oranda artış gerçekleştirilememiş ve sektördeki arz büyük oranda ithalata bağımlı hale gelmiştir. 1998 yılı verilerine göre, Botaş tarafından alınan 10.383 milyon m³’lük toplam doğal gaz miktarı içerisinde yerli üretimin payı 564 milyon m³ ile sınırlı kalmış, 1999 yılındaki yaklaşık 12.400 milyon m³’lük toplam tüketimin ancak 731 milyon m³’ü yerli üretimle karşılanabilmiştir.

Sektör bugün itibarıyla ithalata bağımlı bir görünüm arz etmektedir. 2004 yılına kadar tamamlanması planlanan mevcut yatırım projeleri dikkate alındığında, kısa dönemde ithalata bağımlı yapılanmanın daha da belirginleşeceği görülmektedir.

I.1.5.2. Doğal Gaz Ticareti Hakkındaki 397 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (397 sayılı KHK) Dönemi

9.2.1990 tarih ve 20248 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Doğal Gaz Kullanımı Hakkında 397 sayılı KHK’nın 1. maddesi uyarınca; “sıvılaştırılmış hali de dahil olmak üzere” doğal gaz ithalatı konusunda Botaş’ın tekel hakkına sahip olması öngörülmüştür.

1974 yılında kurulan ve 1995 yılında Kamu İktisadi Teşekkülü haline getirilen Botaş’a, sektörün rekabete açık olmaması nedeniyle tekel hakkı ile birlikte, büyük yatırımların gerçekleştirilmesini içeren bir kamu hizmeti yükümlülüğü de verilmiştir.

İthalata imkan veren yüksek basınçlı doğal gaz boru hatlarının inşası, bu hatların işletilmesi ve kaynak çeşitlendirmesine yönelik yeni yatırımlara ilişkin faaliyetler bu dönemde, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın koordinasyonunda kamu-özel sektör işbirliğiyle yürütülmekte ise de, ithalat hizmetlerinin tamamı Botaş vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir.

397 sayılı KHK’da doğal gazın ülke içinde dağıtım yetkisi de esas itibarıyla Botaş’a ait olmakla birlikte, “*şehirlerde dağıtım hizmeti vermek üzere sermaye şirketleri kurulmasına ve bunların dağıtım faaliyetinde bulunmalarına Bakanlar Kurulu tarafından izin verilebileceği*” belirtilmiştir.

Ayrıca Botaş’a, bu şirketlere ortak olma hakkı da tanınmış ve şirketlerin kuruluş hisse nispetlerinin Bakanlar Kurulu’nca onaylanması esası getirilmiştir. Mevcut belediye gaz dağıtım şirketleri de bu düzenlemeler çerçevesinde faaliyete başlamıştır.

397 sayılı KHK'ya göre, ithalat ve dağıtım yanında, ülkede doğal gazın "satışı ve satış fiyatının tespiti" konusunda da Botaş yetkili kılınmış, dağıtım şirketlerinin doğal gaz satışı yapmalarına ise kuruluş işlemlerine benzer şekilde Bakanlar Kurulu tarafından ayrıca izin verilmiştir.

Fiyat tespiti konusunda 397 sayılı KHK'da Botaş'a yetki verilmiş olmasına rağmen, Botaş bu yetkiyi yalnız kendi yaptığı satışlarda kullanmaktadır. Bir başka deyişle Botaş, dağıtım şirketlerine ve tüketicilere kendisi tarafından yapılan satışlarda uygulanacak fiyatları belirlemiş, ancak dağıtım şirketlerinin hangi fiyattan satış yapacakları bu yetkinin dışında kalmıştır. Dağıtım şirketlerinin fiyatlandırma sistemi konusunda ise, aşağıda yer verilen ayrı bir düzenleme yapılmıştır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 2. maddesinde; Bakanlığa, "*yeraltı ve yerüstü enerji ve tabii kaynaklar ile ürünlerinin üretim, iletim, dağıtım ve tüketim fiyatlandırma politikasını tayin ve gerektiğinde fiyatlarını tespit etmek*" görevi verilmiştir.

Bu görev çerçevesinde Bakanlık tarafından yayımlanan 1997/2 sayılı Doğal Gaz Satış Fiyatı Tespit Kararı Tebliği'ne göre:

- a) Konut, ticarethane ve sanayide uygulanacak tarifede alt sınır Botaş'ın dağıtım kuruluşlarına satış fiyatı, üst sınır ise bu fiyatın %45 fazlası olarak tespit edilmiştir.
- b) Kamu kurum ve kuruluşlarında uygulanacak tarifede 1997 mali yılı Bütçe Kanunu'na atıf yapılmıştır. Söz konusu Kanun'un 51. maddesinde ise; "*genel ve katma bütçeli dairelerde, konutlar için uygulanacak tarife bedellerinin en fazla %30 fazlası, okul ve hastanelerde ise doğrudan konutlar için belirlenen fiyatların uygulanabileceği*" belirtilmiştir.

Ancak, söz konusu düzenlemeler Bakanlık tarafından yeniden gözden geçirilerek, fiyat sınırları tekrar tespit edilmiştir.

Diğer taraftan, 397 sayılı KHK ile Botaş'ın satışları, yalnızca dağıtım şirketlerine yapılan satışlarla sınırlı kalmamıştır. 397 sayılı KHK'ya göre, dağıtım şirketlerine faaliyet ve satış yetkisi verilebilirse de, yılda 1 milyon m³ üzerinde gaz kullanan sanayi kuruluşlarına gaz satış yetkisi her zaman Botaş'a ait olmuştur. Sanayi kuruluşlarına yapılan satışların, toplam gaz tüketiminin %80'lik bölümünü oluşturduğu dikkate alındığında, Botaş'a tanınan fiyat tespiti yetkisinin, konutlardaki satışlardan ziyade bu alanda önemli olduğu görülmektedir. Botaş bu şekilde, toplam gaz tüketiminin %80'lik kısmını oluşturan sanayi satışlarında doğrudan, diğer doğal gaz satışlarında ise dolaylı olarak fiyatlandırma yetkisini kullanmıştır.

I.1.5.3. 4646 Sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu

397 sayılı KHK, 4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Ancak, 4646 sayılı Kanun'un, "*doğal gaz piyasa faaliyetleri*"ni düzenlemesi ve üretim konusunda yeni bir düzenleme getirmemesi nedeniyle, bu alanda, 7.3.1954 tarih ve 6326 sayılı Petrol Kanunu hükümleri uygulanmaktadır.

Buna karşılık, 4646 sayılı Kanun ithalat işlemlerini "piyasa faaliyetleri" kapsamına almış ve ithalat konusunda verilecek lisansların sahip olacağı koşulların,

Enerji Piyasası Üst Kurulu tarafından, yönetmelikle belirlenmesini öngörmüştür. 397 sayılı KHK'nın yürürlükten kaldırılması nedeniyle Botaş'a tanınan ithalat tekeli de hukuken sona ermiştir. Ancak 4646 sayılı Kanun'un geçici hükümleriyle getirilen düzenleme, ithalat serbestisinin fiilen uygulanmasını engellemektedir. Geçici 2. maddede; *"...Ayrıca, BOTAŞ'ın mevcut sözleşmelerinin var olduğu ülkeler dışındaki ülkelere yapılacak ithalat için yapılacak müracaatlarda Kurul, piyasada rekabet ortamının oluşturulması, mevcut sözleşmelerden doğan yükümlülükleri ve ihracat bağlantılarını dikkate alarak belirleyeceği usul ve esaslar dahilinde müracaatları değerlendirerek ithalata müsaade edebilir. Ancak, BOTAŞ'ın mevcut sözleşmelerinin var olduğu ülkeler ile bu sözleşme süreleri sona erinceye kadar bu ülkeler ile hiçbir ithalatçı şirket tarafından yeni gaz alım sözleşmeleri yapılamaz. Söz konusu mevcut sözleşmelerin sona erdiği tarihten itibaren aynı miktarlar için yeni ithalat sözleşmeleri yapılabilir. Ancak, ihraç amaçlı veya kurumca tespit edilecek yurt içi doğal gaz arz açığının olması durumunda söz konusu ülkelere yeni gaz alım bağlantıları yapılabilir."* hükmü yer almaktadır.

Bu düzenleme karşısında, halihazırda gaz alım sözleşmesi yapılmış bulunan ülkelere, rakip ithalatçıların gaz alımına, sözleşme süresince izin verilmeyeceği, dolayısıyla Botaş'ın ithalat fiyatlarındaki belirleyici gücünün, uzun bir süre devam edeceği anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte Geçici 2. maddede; *"BOTAŞ, bu Kanunun yayımlandığı tarihten sonra ithalatı ulusal tüketimin yüzde yirmisi oranına düşüncüye kadar yeni doğal gaz alım sözleşmesi yapamaz. Hazırlık döneminden sonra başlamak üzere her yıl en geç 2009 yılına kadar toplam yıllık ithalat miktarını yıllık ulusal tüketimin yüzde yirmisine düşürüncüye kadar, mevcut doğal gaz alım veya satış sözleşmelerinin kısmi veya bütün olarak tüm hak ve yükümlülükleri ile birlikte devredilmesi için istekli olan diğer ithalat lisans yeterli sahibi şirketlerin katılacağı devir için BOTAŞ tarafından ihale yapılır. İhaleyi kazanan tüzel kişiye, söz konusu devir için BOTAŞ'ca muvafakat verilir."* hükmü yer almaktadır. Bu şekilde, Botaş'ın da yeni ithalat taahhüdüne giremeyeceği belirtilmiş, mevcut sözleşmelerini devretmesi öngörülerek, ithalattaki tekeli konumunun ortadan kaldırılması planlanmıştır.

Kanun'la getirilen düzenleme bu yönde olmasına karşılık, Botaş yetkililerince, devir işleminin yapılmasının önünde birçok fiili engel bulunduğu belirtilerek, Botaş tarafından sağlanan Hazine garantileri ile devir işleminde uygulanacak fiyat bu engeller arasında sayılmıştır.

Ayrıca Kanun, iletim konusunu da piyasa faaliyetleri içerisinde düzenlemiş ve iletim hattının regülasyonunun, yönetmeliklerle yapılmasını öngörmüştür.

Dağıtım konusunda ise Rekabet Hukuku açısından iki temel konuya dikkat edilmesi gerekmektedir:

- Dağıtım ve satış izni, lisans vb. işlemlerde teşebbüsler arasında ayrımcılığa yol açılmaması,
- Teknolojik ilerlemelere paralel olarak, "dağıtım" ve "perakende satış" işlemlerinin birbirinden ayrılabilmesine olanak tanıyan bir sistemin oluşturulması ve doğal tekel niteliği arz eden "dağıtım" hizmetlerinin, ileride oluşacak perakende satış şirketleri arasında tüketici tercihi için olanak tanıyacak şekilde düzenlenmesi.

Bu hususlardan ilkinin, iletme benzer şekilde, yönetmeliklerle düzenlenmesi öngörülmüştür. İkincisi ise, dağıtım şebekelerinin yeni bir yatırım alanı olması ve perakende satış yetkisinin dağıtım yetkisinden ayrılması durumunda, bu yatırım alanının özel sektör için cazibesini kaybedeceği endişesiyle bu aşamada yerine getirilememiş; Kanun'da dağıtım kavramı, perakende satış yetkisini de kapsayacak şekilde tanımlanmıştır.

Ancak, belirli bir düzeyin üstünde doğal gaz kullanan "büyük kullanıcılar"ın yapacağı satın alma işlemlerinde tam bir serbesti getirilmesi konusu Kanun'a yansıtılmıştır. Dağıtım şirketleri, satış alanları dışına doğal gaz arzı yapmak zorunda olmamakla birlikte, büyük kullanıcılardan gelen teklifleri değerlendirerek, yerel iletim hatları oluşturmak suretiyle doğal gaz satışı yapabileceklerdir.

I.2. YAPILAN İNCELEME

I.2.1. Pazarda Faaliyet Gösteren Teşebbüsler

I.2.1.1. BOTAŞ

Botaş 27.8.1973 tarihinde, Türkiye Cumhuriyeti ile Irak Cumhuriyeti Hükümetleri arasında imzalanan Ham Petrol Boru Hattı Anlaşması'nın amacı olan, Irak ham petrolünün İskenderun Körfezi'ne taşınmasını gerçekleştirmek üzere, 7/7871 sayılı Kararname'ye istinaden 15.8.1974 tarihinde Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) tarafından kurulmuş, 8.2.1995 tarihinde ise 95/6526 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile TPAO'nun bağlı ortaklığı statüsünden çıkarılarak, kamu iktisadi teşekkülü olarak yapılandırılmıştır.

397 sayılı KHK ile Botaş'ın "*Türkiye içinde ve dışında her türlü petrol, petrol ürünleri ve doğal gaz boru hatları inşa etmek, ettirmek ve inşa edilmiş boru hatlarını devralmak, satın almak veya kiralamak, boru hatları ile petrol ürünleri ve doğal gaz taşımak, anılan boru hatlarında nakledilecek ham petrol ve doğal gazı satın almak ve satmak*" şeklinde belirlenmiş olan faaliyet alanına, 1995 yılında "*yurtdışında petrol ve doğal gazın teminine yönelik arama, sondaj, üretim, taşıma, depolama ve rafinaj gibi tüm petrol ameliyelerini yapmak*" hususu da ilave edilmiştir.

Botaş'ın merkezi Ankara'da olup, Genel Müdürlüğe bağlı Ankara Bölge Müdürlüğü, Ceyhan Bölge Müdürlüğü, Dört Yol İşletme Müdürlüğü, LNG (sıvılaştırılmış doğal gaz) Terminal İşletme Müdürlüğü, Bursa İşletme Müdürlüğü ve Eskişehir İşletme Müdürlüğü bulunmaktadır.

Botaş'ın sahip olduğu alt yapı tesisleri aşağıda sunulmuştur:

Mevcut Boru Hatları

- Rusya Federasyonu-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı
- Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı
- Batman-Dört Yol Ham Petrol Boru Hattı
- Ceyhan-Kırıkkale Ham Petrol Boru Hattı
- Mevcut LNG İthal Terminali (Marmara Ereğlisi)
- Planlanan LNG İthal Terminali

Yapım Aşamasındaki Boru Hatları

- Doğu Anadolu Doğal Gaz Ana İletim Hattı
- Rusya Federasyonu-Karadeniz-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı (Mavi Akım)
- Karacabey (Bursa)-İzmir Doğal Gaz İletim Hattı
- Çan-Çanakkale Doğal Gaz İletim Hattı

Planlanan Boru Hatları

- Bakü -Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Projesi
- Türkmenistan-Türkiye-Avrupa Doğal Gaz Boru Hattı Projesi
- Irak-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı Projesi
- Mısır-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı Projesi
- Gürcistan-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı Projesi
- Güney Doğal Gaz Boru Hattı Projesi
- Konya-İzmir Doğal Gaz Boru Hattı Projesi

1999 yılında, elektrik, gübre, konut-ticari ve sinai sektörlere toplam 12.377 milyon m³ doğal gaz satışı gerçekleştirilmiştir. 1999 yılı sonunda, sözleşme imzalanan müşteri sayısı 248'e ulaşmış olup, gaz kullanan sanayi tesisi sayısı 220'dir.

4646 sayılı Doğal Gaz Piyasası Kanunu ile doğal gaz piyasasının yeniden yapılandırılması planlanmış bulunmaktadır. Ancak, halihazırda Botaş'ın, sahip olduğu altyapı tesisleri ve mevcut ithalat sözleşmeleri dikkate alındığında, doğal gaz ithalatı ve iletimi konularında hakim durumda olduğu görülmektedir. Eskişehir ve Bursa'da sahip olduğu dağıtım tesislerinin ise Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na devredilmesi öngörülmüştür.

I.2.1.2. EGO

EGO, 16.12.1942 tarihinde kabul edilen 4325 sayılı Kanun'la kurulmuş, Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı, tüzel kişiliği haiz ve özel hukuk hükümlerine göre işletilen, Devlet İhale Kanunu ve Sayıştay denetimine tabi olmayan bir Genel Müdürlük'tür.

EGO 1982 yılına kadar Ankara'da elektrik ve havagazı dağıtımını yanında otobüsle toplu taşıma hizmetlerini yürütmüştür. 11.9.1982 tarih, 17809 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 2705 sayılı Kanun gereğince, elektrik dağıtım hizmetleri 1.11.1982 tarihinden itibaren Türkiye Elektrik Kurumu'na devredilmiştir.

Şehirlerde doğal gaz dağıtımına izin verilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı ve 21.10.1988 tarihinde Botaş ile yaptığı sözleşme gereğince, Ankara Büyükşehir Belediyesi mücavir alanı içinde doğal gaz dağıtımına başlamış, 397 sayılı KHK'nın Geçici 1. maddesi gereğince Ankara'daki doğal gaz satışına devam etmiştir.

4646 sayılı Kanun gereğince doğal gaz tesislerinin özelleştirilmesi ve Belediye'nin, yeni dağıtım şirketine Kanun'da belirlenen oranlarda ortak olması öngörülmüştür.

Öte yandan Güvercinlik ve Maltepe havagazı üretim fabrikaları 1990 yılında kapatılmıştır. Halihazırda doğal gaz dağıtımının yanında Ankaray ve Metro'dan oluşan raylı sistemler ve otobüsler aracılığıyla toplu taşıma hizmetlerine devam etmektedir.

Tablo 1- EGO'nun Gaz İşletmesinin Gelir-Gider Tablosundan ilgili Kalemler (milyon TL)

Hesap İsmi	1997	1998	1999	2000
Satışlar	24.318.106	41.590.231	72.941.437	137.465.942
Alınan Doğalgaz Bedeli	16.589.154	28.093.161	51.151.732	82.159.704
Brüt Kar	7.255.462	12.555.071	20.330.798	54.443.832
Finansman Giderleri	27.726.499	17.454.013	29.610.725	39.083.115
Net Kar	-18.760.542	-1.572.429	-8.647.044	17.103.791

I.2.1.3. İZGAZ

Şirket 15.10.1992 tarihinde; doğal gaz şebekesi ile ilgili altyapı ve diğer tesisleri kurmak, doğal gaz dağıtımını sağlamak ve işletmek ve bu faaliyet ile ilgili doğal gazı satın almak ve satmak amacıyla kurulmuş, şirkete doğal gaz faaliyetleri konusunda gerekli olan onay Bakanlar Kurulu tarafından verilmiştir.

Şirketin kurucu ortakları ve ortaklık payları aşağıdaki gibidir:

İzmit Belediye Başkanlığı	: % 95
İzkaya A.Ş.	: % 2
Belde A.Ş.	: % 2
Metin Alan	: % 0.5
Hikmet Erenkaya	: % 0.5

İzmit'te doğal gaz şebekesinin kurulması için 30.6.1994 tarihinde bir konsorsiyum ile anlaşma yapılmış ve 30.11.1995 tarihinde şebeke döşeme faaliyetleri başlatılmıştır. 30.10.1996 tarihinde ise İzmit'te doğal gaz kullanılmaya başlanmıştır. Proje kapsamında bir konsorsiyum tarafından yürütülen doğal gaz şebeke çalışmaları fiili olarak 1998 yılı ortalarında bitirilmiş, daha sonra bu çalışmalar İzgaz tarafından yürütülmüştür.

Diğer dağıtım kuruluşlarından farklı olarak, İzmit'te konutların yanında sanayi kuruluşlarına da önemli miktarda doğal gaz satışı yapılmaktadır. 2000 yılında İzgaz'dan doğal gaz alan sanayi kuruluşları; Seka, Gübretaş, Mannesman ve Turkuaz'dır. Sanayi kuruluşlarının, İzgaz'ın toplam doğal gaz satışındaki payı 2000 yılı için %32 seviyesindedir.

Tablo 2- İzgaz'ın Gelir-Gider Tablosundan ilgili Kalemler (milyon TL)

Hesap İsmi	1997	1998	1999	2000
Net Satışlar	302.662	1.998.127	3.877.566	7.434.407
Satışların Maliyeti	67.992	1.002.996	1.970.076	5.184.253
Brüt Satış Karı	234.669	995.131	1.907.489	2.250.153
Faaliyet Giderleri	344.303	2.077.506	4.551.692	7.889.735
Dönem Net Karı/Zararı	-58.086	-833.839	-2.012.877	-6.977.985

I.2.1.4. İGDAŞ

Doğal gazın İstanbul'un hava kirliliğinin azaltılmasına yapacağı olumlu katkı düşünülerek, doğal gaz götürülen yerlerde kullanımının zorunlu hale getirilmesi için İl Mahalli Çevre Kurulu ve İl Umumi Hıfzısıhha Meclisi'nce karar alınmasını sağlamak üzere İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından talepte bulunulmuştur.

İthal edilen doğal gazın 84/8806 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile sanayi ve şehir şebekelerinde kullanım iznini takiben İETT tarafından başlatılan fizibilite çalışmaları Mayıs 1987'de Fransız SAE-Alarko Konsorsiyumu'na ihale edilmiştir. Çalışmalar devam ederken, İstanbul'un tamamında doğal gaz dağıtım şebekesinin kurulması ve işletilmesi faaliyetlerinin ağır yükü nedeniyle, bağımsız bir şirket kurulma ihtiyacı duyulmuş ve İgdaş, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve bazı iştiraklerin katılımıyla, Kaynak Geliştirme ve İştirakler Dairesi'ne bağlı olarak 25.12.1986 tarihinde kurulmuştur.

Şirketin ortaklık yapısı aşağıdaki gibidir:

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı	: % 94,45
İETT Genel Müdürlüğü	: % 5,46
Hamidiye Kaynak Suları Sanayi Ticaret A.Ş.	: % 0,04
İSBAK-İstanbul Belediye Bakım Sanayi Ticaret A.Ş.	: % 0,03
İstanbul İmar Ltd. Şti.	: % 0,02

İgdaş'ın amacı; altyapı ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak veya mevcut tesisleri devralarak her nevi gaz ve sıvı yakıtın taşınması ve dağıtımı ile buna bağlı merkezi ısıtma sistemini planlı, programlı ve etkin bir biçimde sağlamak ve işletmek, bu faaliyetler için gerekli olan doğal gazı ve yakıt olarak kullanılan diğer bütün maddeleri gaz ve sıvı halinde veya başka bir halde satın almak ve satmak olarak belirlenmiştir.

Tablo 3- İgdaş'ın Gelir-Gider Tablosundan İlgili Kalemler (milyon TL)

Hesap İsmi	1997	1998	1999	2000
Net Satışlar	48.768.832	86.667.991	139.719.287	250.761.987
Satışların Maliyeti	36.431.608	62.701.168	99.340.038	170.495.581
Brüt Satış Karı	12.337.223	23.966.823	40.379.249	80.266.405
Faaliyet Giderleri	12.146.373	26.326.488	48.144.482	77.318.311
Dönem Karı/Zararı	2.009.982	218.898	-6.445.500	-22.602.026

I.2.2. Fiyatlandırma

I.2.2.1. Botaş'ın Fiyatlandırma Esasları

Botaş tarafından uygulanmakta olan fiyatlar; alım fiyatı, bu fiyata eklenen işletme maliyetleri ve kar oranından oluşmaktadır.

I.2.2.1.1. Alımlar

Doğal gaz, üretimi, boru hatları, kompresör istasyonları, ölçüm istasyonları, sıvılaştırma tesisleri, tankerler ve gazlaştırma tesisleri gibi yoğun sermaye yatırımlarını gerektirmektedir. Dünyada önce uzun vadeli doğal gaz alım-satım anlaşmaları yapılmakta ve takiben sayılan yatırımların finansmanı ve inşaatı

gerçekleştirilmektedir. Büyük sermaye yatırımlarının birim başına maliyetini en aza indirmek, başka bir ifade ile, doğal gaz ticaretinin yapılabirliğini sağlamak amacıyla, doğal gaz anlaşmaları 20-25 yıl gibi uzun süreleri kapsayacak şekilde yapılmaktadır. Bu durum, alıcı açısından sözleşme fiyatlarının düşük olarak belirlenmesini doğurduğu kadar alıcı ve satıcının uzun dönemli yükümlülükler altına girmesine de yol açmaktadır.

Her sözleşme, projenin ve ülkenin şartlarına göre değişiklik göstermekle birlikte, aşağıda belirtilen açılardan birbirine benzer maddeler içermektedir:

- Teslim noktası,
- Doğal gazın kalitesi,
- Doğal gaz alım miktarı,
- Teslim prosedürü,
- Mücbir sebepler,
- Alım ve teslimat yükümlülükleri,
- Fesih şartları,
- Tahkim şartları,
- Hukuki şartlar,
- Fiyat.

Alım-satım sözleşmelerindeki fiyat, büyük ölçüde sözleşmenin diğer şartları dikkate alınarak belirlenmektedir. Bu çerçevede, alıcının taahhüt ettiği toplam alım miktarı, bu taahhüdünün belirli bir kısmını yerine getirme yükümlülüğü, bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde satın alınmayan gazın ücretinin alıcıya yansıtılması, tarafların diğer alanlarda ekonomik ve siyasi işbirliği yapması gibi unsurlar, aynı sağlayıcının çeşitli müşterilere uyguladığı doğal gaz satış fiyatları arasında farklılıkların oluşabilmesine yol açmaktadır.

Petrol ürünlerinden fuel oil, doğal gazın alternatifi olarak kabul edilmekte ve doğal gaz fiyatları ham petrol veya fuel oil fiyatları baz alınarak belirlenmektedir.

Son yıllarda, uzun vadeli ve fiyatları petrol ürünlerine dayalı kontratlardan, kısa vadeli kontratlara doğru bir eğilim olmakla birlikte, gaz yatırımlarının geliştirilmesi için sözleşmelerin uzun vadeli yapılması gerekliliği ve petrole endeksli gaz fiyatı belirlenmesi esnasından vazgeçilmesinin, kısa dönemde mümkün olmadığı ifade edilmektedir.

Dünya genelinde doğal gaz pazarının liberalleşmesi yönünde çalışmalar ve uygulamalar mevcuttur. Bu doğrultuda gaz alım-satım fiyatlarının yine pazardaki gaz fiyatlarına endekslenmesine çalışılmaktadır. Ancak doğal gaz pazarını rekabete açmamış ülkelerde, gaz fiyatlarının petrol ve petrol ürünlerine endeksli olarak belirlenmesi uygulaması daha yoğun olarak görülmektedir.

Öte yandan doğal gaz piyasasındaki ana sağlayıcılar ile ithalatçılar (müşteriler) arasındaki anlaşmalarda belirlenen fiyatlar, taraflar arasında gizli tutulmaktadır. Bu durum diğer piyasaların aksine, doğal gaz piyasasında fiyat şeffaflığının oluşmasını önlemektedir. Piyasanın şeffaf olmaması ve dolayısıyla hangi sağlayıcının, hangi müşterisine hangi fiyat üzerinden doğal gaz satışı yaptığının bilinmemesi, bu piyasada müşterilerin pazarlık gücünü azaltırken sağlayıcıların önemli derecede pazar gücü elde etmelerine yol açmaktadır.

I.2.2.1.1.1. Doğal Gaz İthalat Sözleşmeleri

Botaş tarafından yapılan doğal gaz ithalat sözleşmeleri aşağıdaki şekildedir:

Rusya Federasyonu

18.9.1984 tarihinde, Türkiye Cumhuriyeti ve eski Sovyetler Birliği Hükümetleri arasında imzalanan doğal gaz sevkiyatı anlaşması kapsamında Botaş tarafından çalışmalara başlanılmış ve 1985 yılında yaptırılan "Türkiye Doğal Gaz Kullanım Etüdü" ile doğal gaz tüketim potansiyeli ve muhtemel güzergahlar belirlenmiştir.

Bu paralelde, 14.2.1986 tarihinde Ankara'da Botaş ile Soyuzgazexport arasında 25 yıl süreli "Doğal Gaz Alım Satım Anlaşması" imzalanmıştır.

Bu kapsamda, Rusya Federasyonu'ndan alınan yıllık 6 milyar m³lük doğal gaz miktarına ilaveten, batı hattından 8 milyar m³lük doğal gaz alımı için 10.12.1996 tarihinde Rusya Federasyonu ile bir anlaşma imzalanmıştır. 8 milyar m³lük ilave doğal gaz alımı, Turusgaz şirketinden (Botaş, Gama, Gazprom ortaklığı) 18.2.1998 tarihinde imzalanan anlaşma kapsamında gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, yine Rusya Federasyonu'ndan 16 milyar m³ (Karadeniz Geçişli-Mavi Akım) doğal gaz ithali için de 15.12.1997 tarihinde "Doğal Gaz Alım-Satım Anlaşması" imzalanmıştır.

Cezayir

Türkiye, doğal gaz ithal eden bazı ülkeler gibi doğal gaz arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi, arz güvenliğinin ve esnekliğinin artırılması için hem baz yük tesisi olarak çalıştırmak, hem de ihtiyaç duyulduğunda pik düşürücü olarak devreye sokulmak üzere, bir LNG İthal Terminali yapılmasını planlamıştır. Bu amaçla Türkiye ile Cezayir Hükümetleri arasında yapılan görüşmelerin ardından, 14.4.1988 tarihinde, Botaş ile Sonatrach arasında LNG alım satımı ile ilgili 20 yıl süreli bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre, Cezayir'den yılda 2 milyar m³ doğal gaz eşdeğeri LNG alımı yapılacaktır. Bu rakam, 1995 yılında yıllık 4 milyar m³e çıkarılmıştır.

Nijerya

9.11.1995 tarihinde, Nijerya'nın NLNG firması ile imzalanan LNG Alım-Satım Anlaşması'na göre; Nijerya'dan yılda 1.2 milyar m³ doğal gaz eşdeğeri LNG temin edilecek olup, satın alım Kasım 1999'da başlamıştır.

İran

İran ile 8.8.1996 tarihinde, 23 yıllık Doğal Gaz Alım-Satım Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmaya göre, 3 milyar m³/yıl ile başlayacak olan doğal gaz ithalatı, 10 milyar m³/yıl'a ulaşacaktır. Söz konusu anlaşma çerçevesinde gaz alımına 2002 Ocak ayında başlanmıştır.

I.2.2.1.1.2. Alım Fiyatlarının Bağlı Olduğu Değişkenler

Sözleşmelere göre, Botaş'ın Rusya Federasyonu'ndan doğrudan ve Turusgaz aracılığı ile yaptığı alımlar yanında İran'dan yapılan alımlarda, doğal gaz fiyatı aşağıdaki unsurlara bağlı olarak değişmektedir:

- %1 sülfür içeren ağır fuel oilin (FO %1 S) Avrupa toptan fiyatının aylık ortalaması,

- %3.5 sülfür içeren hafif fuel oilin (FO %3.5 S) Avrupa toptan fiyatının aylık ortalaması,
- 03 numaralı gazyağının (GO %0.2 S) Avrupa toptan fiyatının aylık ortalaması.

Söz konusu ürünlerin fiyatlarındaki değişimlerin, anlaşma konusu doğal gaz fiyatını nasıl etkileyeceğine ilişkin formüller, anlaşmaların fiyat maddelerinde düzenlenmektedir. Sözleşmelerde belirlenen fiyatlar, yukarıda yer verilen ürünlerin fiyatlarındaki değişimlere bağlı olarak, üç ayda bir yeniden tespit edilmektedir. Üç ayda bir yapılan bu fiyat düzenlemelerinde, söz konusu üç ürünün son altı aylık fiyat ortalamaları dikkate alınmaktadır.

Nijerya ve Cezayir'den alınan LNG fiyatları ise, ham petrol fiyatına bağlı olarak değişmektedir. Bu değişiklikler üç ayda bir geçmiş 6 aylık dönemdeki ham petrol fiyatları dikkate alınarak yapılmaktadır.

1997 yılından itibaren FO %1 S, FO %3.5 S, GO %0.2 S ve ham petrol fiyatlarının seyrine Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4- Ortalama Fiyatlar

Dönem	İtalya Ortalama Fob Fiyatları (\$/Metrikton)						ULUSLARARASI HAM PETROL SEPETİ	
	GO %0.2 S		FO % 1S		FO % 3.5 S		Ham Petrol	
	AYLIK	6 AYLIK	AYLIK	6 AYLIK	AYLIK	6 AYLIK	AYLIK	6 AYLIK
1997 1	206.25	200.7117	112.135	117.3158	102.735	100.886	23.8	22.75278
2	167		99.88		87.94		20.785	
3	158.315		98.46		75.5		19.147	
4	159.33	196.085	90.885	115.8042	79.49	99.625	18.262	22.85389
5	163.35		93.175		77.65		18.825	
6	149.24		97.07		76.57		18.168	
7	153.055	167.2475	95.455	98.60083	79.435	83.3142	18.415	19.83117
8	157.94		97.18		83.25		19.768	
9	155.23		98.14		85.775		19.357	
10	173.59	156.3575	110.565	95.3175	95.675	80.3617	20.165	18.79917
11	176.375		118.425		99.15		20.133	
12	152.62		94.095		75.075		17.913	
1998 1	130.98	161.4683	83.595	102.31	63.215	86.3933	15.712	19.29183
2	127.25		70.4		52.75		15.033	
3	120.75		73.16		57.93		13.893	
4	125.25	146.9275	82.1	91.70667	66.88	73.9658	14.67	17.1415
5	116.08		78.925		60.58		14.143	
6	102.07		75.065		58.25		13.212	
7	101.41	120.3967	71.685	77.2075	53.74	59.9342	13.003	14.44383
8	93.5		60.7		53.49		12.157	
9	113.84		67.775		59.295		13.565	
10	106.95	108.6917	68.785	72.70833	60.33	58.7058	13.788	13.45833
11	100.07		63.57		55.5		12.288	

12	90.17		57.81		50.1		10.782	
1999 1	96.355	100.99	71.88	65.05417	55.625	55.4092	11.312	12.59717
2	83.865		55.9		49.45		10.537	
3	105.12		62.565		53.26		12.487	
4	116.08	97.08833	70.9	63.41833	65.2	54.0442	14.898	11.86567
5	110.03		75.71		63		14.813	
6	119.195		78.455		67.75		15.473	
7	144.41	105.1075	94.41	69.235	83.75	59.0475	18.47667	13.25333
8	165.42		113.07		102.475		21.21	
9	176.98		114.82		109.565		22.302	
10	178.62	138.6858	121.95	91.2275	116.83	81.9567	22.805	17.86211
11	198.92		117.59		116.055		24.22	
12	211.15		120.7		115.5		25.34	
2000 1	212.665	179.25	135.625	113.7567	118.175	107.363	25.485	22.39228
2	226.81		146.45		126.12		27.16	
3	224.515		148.28		140.85		29.077	
4	202.29	208.78	127.67	131.7658	113.165	122.255	25.717	25.68117
5	220.085		135.835		109.335		27.418	
6	228.385		162.2		132.09		30.36	
7	249.475	219.125	153.595	142.6767	124.215	123.289	29	27.53617
8	273.47		138.02		118.16		29.808	
9	318.055		165.52		142.31		33.472	
10	312.48	248.6267	180.41	147.14	151.705	123.213	33.132	29.29583
11	303.295		166.41		132.64		32.108	
12	248.9		150.525		120.58		26.668	
2001 1	203.57	284.2792	134.75	159.08	95.115	131.602	24.953	30.698
2	231.15		125.6		110.75		26.803	
3	200.14		125.5		106.315		25.302	
4	208.565	249.9225	129.055	147.1992	98	119.518	26.837	28.161
5	212.9		126.88		106.62		28.525	
6	225.59		117.81		106.835		26.317	
7	210.125	213.6525	121.365	126.5992	103.91	103.939	23.823	26.45617
8	215.36		123.5		111.98		24.653	
9	223.43		128.575		116.65		25.89	
10	197.24	215.995	104.87	124.5308	97.675	107.333	21.355	26.0075
11	172.76		90.91		84.5		18.468	
12	160.7		103.67		85.58		17.917	

I.2.2.1.2. Botaş'a Ait Maliyetler-Kar Oranları ve Satış Fiyatları

Botaş yetkilileri, dağıtım kuruluşlarına yapılan satışlarda; alım fiyatları, doğal gazın ülkeye girdiği noktadan satış noktasına kadar nakli ve sıvı doğal gazın gazlaştırma maliyeti dikkate alınmak suretiyle, ana iletim hatları güzergahında oluşan ortalama maliyetlerin hesaplanmasıyla fiyatın belirlendiğini ifade etmişlerdir.

Botaş'ın doğrudan satış yaptığı Eskişehir ve Bursa illerindeki fiyatlandırmada ise iletim hattı üzerinde oluşan maliyet kalemlerinin üzerine, dağıtım maliyeti de yansıtılmaktadır.

Maliyet ve satış fiyatları dikkate alınarak oluşturulan tablolara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 5- Botaş'ın Maliyetleri, Dağıtım Kuruluşlarına Satış Fiyatı ve Kar Oranı

Dönem	BOTAŞ Maliyetleri (TL/cm3)*	Dağıtım Kuruluşlarına Satış Fiyatı (TL/cm3)*	Kar (TL/cm3)*	Kar Oranı
1997 Ocak	15,839	18,965	3,126	0.20
Şubat	17,670	22,218	4,548	0.26
Mart	17,509	23,092	5,583	0.32
Nisan	17,028	24,303	7,275	0.43
Mayıs	19,305	25,221	5,916	0.31
Haziran	20,603	26,476	5,873	0.29
Temmuz	20,369	24,407	4,038	0.20
Ağustos	20,659	25,423	4,764	0.23
Eylül	20,683	26,559	5,876	0.28
Ekim	19,826	26,800	6,974	0.35
Kasım	20,198	28,759	8,561	0.42
Aralık	20,241	30,445	10,204	0.50
1998 Ocak	22,335	34,159	11,824	0.53
Şubat	29,712	36,442	6,730	0.23
Mart	28,044	38,389	10,345	0.37
Nisan	27,831	36,938	9,107	0.33
Mayıs	26,344	38,056	11,712	0.44
Haziran	27,361	39,411	12,050	0.44
Temmuz	25,362	39,889	14,527	0.57
Ağustos	22,851	41,122	18,271	0.80
Eylül	24,599	41,023	16,424	0.67
Ekim	26,315	42,390	16,075	0.61
Kasım	25,798	44,787	18,989	0.74
Aralık	27,807	46,499	18,692	0.67
1999 Ocak	26,622	49,158	22,536	0.85
Şubat	26,647	52,148	25,501	0.96
Mart	28,882	54,627	25,745	0.89
Nisan	29,378	57,655	28,277	0.96
Mayıs	32,186	59,856	27,670	0.86
Haziran	32,924	62,182	29,258	0.89
Temmuz	35,023	63,333	28,310	0.81
Ağustos	38,223	65,901	27,678	0.72
Eylül	35,924	68,366	32,442	0.90
Ekim	47,663	70,974	23,311	0.49
Kasım	52,056	76,240	24,184	0.46
Aralık	55,764	80,309	24,545	0.44
2000 Ocak	75,517	84,374	8,857	0.12
Şubat	72,256	88,822	16,566	0.23
Mart	72,195	93,422	21,227	0.29
Nisan	91,723	93,422	1,699	0.02
Mayıs	87,339	95,048	7,709	0.09
Haziran	90,289	95,466	5,177	0.06

Temmuz	101,713	95,466	-6,247	-0.06
Ağustos	103,203	96,228	-6,975	-0.07
Eylül	96,392	99,791	3,399	0.04
Ekim	103,266	99,815	-3,451	-0.03
Kasım	95,506	102,225	6,719	0.07
Aralık	94,996	102,224	7,228	0.08
2001 Ocak	127,208	104,372	-22,836	-0.18
Şubat	157,982	108,025	-49,957	-0.32
Mart	192,970	130,711	-62,259	-0.32
Nisan	171,877	151,402	-20,475	-0.12
Mayıs	166,726	159,578	-7,148	-0.04
Haziran	183,977	172,983	-10,994	-0.06
Temmuz	196,296	182,374	-13,922	-0.07
Ağustos	185,991	197,639	11,648	0.06
Eylül	202,174	210,486	8,312	0.04
Ekim	270,992	235,449	-35,543	-0.13
Kasım	198,748	243,502	44,754	0.23
Aralık				

* cm3, Rusya Federasyonu'ndan temin edilen gaz ile ilgili anlaşmada, üst ısıl değeri 9000

Kcal/Nm3'e eşit, 1.01325 bar basınçta ve 20 C derece sıcaklıkta bir metreküplük hacmin kapladığı gaz miktarıdır.

Tablo 6- Botaş'ın Maliyeti, Sanayi Kesimine Satış Fiyatı ve Kar Oranı

Dönem	Botaş Maliyeti (TL/M3)	Satış Fiyatı (TL/M3)	Satış Karı (TL/M3)	Kar Oranı
1997				
Ocak	15,839	17,057	1,218	0.08
Şubat	17,670	19,786	2,116	0.12
Mart	17,509	20,896	3,387	0.19
Nisan	17,028	22,202	5,174	0.30
Mayıs	19,305	24,311	5,006	0.26
Haziran	20,603	24,311	3,708	0.18
Temmuz	20,369	25,631	5,262	0.26
Ağustos	20,659	27,635	6,976	0.34
Eylül	20,683	29,042	8,359	0.40
Ekim	19,826	29,774	9,948	0.50
Kasım	20,198	31,477	11,279	0.56
Aralık	20,241	34,794	14,553	0.72
1998				
Ocak	22,335	34,794	12,459	0.56
Şubat	29,712	36,179	6,467	0.22
Mart	28,044	37,807	9,763	0.35
Nisan	27,831	37,807	9,976	0.36
Mayıs	26,344	39,705	13,361	0.51
Haziran	27,361	39,705	12,344	0.45
Temmuz	25,362	39,705	14,343	0.57
Ağustos	22,851	39,705	16,854	0.74
Eylül	24,599	39,705	15,106	0.61
Ekim	26,315	39,705	13,390	0.51

Kasım	25,798	41,849	16,051	0.62
Aralık	27,807	44,444	16,637	0.60
1999				
Ocak	26,622	45,422	18,800	0.71
Şubat	26,647	47,011	20,364	0.76
Mart	28,882	49,870	20,988	0.73
Nisan	29,378	52,233	22,855	0.78
Mayıs	32,186	55,367	23,181	0.72
Haziran	32,924	57,687	24,763	0.75
Temmuz	35,023	59,995	24,972	0.71
Ağustos	38,223	62,161	23,938	0.63
Eylül	35,924	66,512	30,588	0.85
Ekim	47,663	69,838	22,175	0.47
Kasım	52,056	76,123	24,067	0.46
Aralık	55,764	83,735	27,971	0.50
2000				
Ocak	75,517	87,541	12,024	0.16
Şubat	72,256	89,380	17,124	0.24
Mart	72,195	91,274	19,079	0.26
Nisan	91,723	93,200	1,477	0.02
Mayıs	87,339	93,200	5,861	0.07
Haziran	90,289	95,204	4,915	0.05
Temmuz	101,713	97,242	-4,471	-0.04
Ağustos	103,203	99,284	-3,919	-0.04
Eylül	96,392	101,369	4,977	0.05
Ekim	103,266	103,538	272	0.00
Kasım	95,506	105,712	10,206	0.11
Aralık	94,996	116,283	21,287	0.22
2001				
Ocak	127,208	126,551	-657	-0.01
Şubat	157,982	129,082	-28,900	-0.18
Mart	192,970	156,189	-36,781	-0.19
Nisan	171,877	180,914	9,037	0.05
Mayıs	166,726	190,684	23,958	0.14
Haziran	183,977	206,701	22,724	0.12
Temmuz	196,296	213,729	17,433	0.09
Ağustos	185,991	231,682	45,691	0.25
Eylül	202,174	245,259	43,085	0.21
Ekim	270,992	271,698	706	0.00
Kasım	198,748	280,990	82,242	0.41
Aralık				

Tablo 7- Botaş'ın, Eskişehir Doğal Gaz Dağıtım Maliyet-Fiyat ve Kar Oranları

Tarih	Eskişehir Maliyetleri (TL/M3)*1	Konutlara Satış Fiyatı (TL/M3)	Resmi Dairelere Satış Fiyatı (TL/M3)	Konutlarda Satış Karı (TL/M3)	Resmi Dairelerde Satış Karı (TL/M3)	Konutlarda Kar Oranı	Resmi Dairelerde Kar Oranı
1997 Ocak	15,759	20,900	22,300	5,141	6,541	0.33	0.42
Şubat	17,650	24,100	24,100	6,450	6,450	0.37	0.37
Mart	16,389	24,100	24,100	7,711	7,711	0.47	0.47
Nisan	13,621	29,200	29,200	15,579	15,579	1.14	1.14
Mayıs	22,456	32,200	32,200	9,744	9,744	0.43	0.43

Haziran	22,999	33,500	33,500	10,501	10,501	0.46	0.46
Temmuz	73,737	34,800	38,300	-38,937	-35,437	-0.53	-0.48
Ağustos	73,737	34,800	38,300	-38,937	-35,437	-0.53	-0.48
Eylül	73,737	37,400	41,100	-36,337	-32,637	-0.49	-0.44
Ekim	54,626	37,400	41,100	-17,226	-13,526	-0.32	-0.25
Kasım	33,826	38,100	41,900	4,274	8,074	0.13	0.24
Aralık	29,640	39,700	43,700	10,060	14,060	0.34	0.47
1998							
Ocak	28,040	42,100	46,300	14,060	18,260	0.50	0.65
Şubat	37,760	44,500	49,000	6,740	11,240	0.18	0.30
Mart	34,840	47,000	51,700	12,160	16,860	0.35	0.48
Nisan	44,655	47,000	51,700	2,345	7,045	0.05	0.16
Mayıs	41,716	48,400	53,200	6,684	11,484	0.16	0.28
Haziran	53,102	49,800	54,800	-3,302	1,698	-0.06	0.03
Temmuz	50,907	51,500	56,700	593	5,793	0.01	0.11
Ağustos	116,022	51,500	56,700	-64,522	-59,322	-0.56	-0.51
Eylül	223,669	52,100	59,900	-171,569	-163,769	-0.77	-0.73
Ekim	53,120	52,100	62,500	-1,020	9,380	-0.02	0.18
Kasım	29,092	54,300	65,200	25,208	36,108	0.87	1.24
Aralık	29,028	57,600	69,100	28,572	40,072	0.98	1.38
1999							
Ocak	37,312	59,900	71,900	22,588	34,588	0.61	0.93
Şubat	42,646	62,500	75,000	19,854	32,354	0.47	0.76
Mart	44,391	67,200	80,600	22,809	36,209	0.51	0.82
Nisan	78,950	70,400	84,500	-8,550	5,550	-0.11	0.07
Mayıs	410,381	74,400	89,300	-335,981	-321,081	-0.82	-0.78
Haziran	1,517,566	77,500	93,000	-1,440,066	-1,424,566	-0.95	-0.94
Temmuz	1,535,477	80,600	96,700	-1,454,866	-1,460,966	-0.95	-0.95
Ağustos	1,018,720	84,200	101,000	-934,520	-917,720	-0.92	-0.90
Eylül	639,944	87,500	105,000	-552,444	-534,944	-0.86	-0.84
Ekim	60,911	91,900	110,300	30,989	49,389	0.51	0.81
Kasım	55,193	97,700	117,200	42,507	62,007	0.77	1.12
Aralık	25,789	105,600	126,700	79,811	100,911	3.09	3.91
2000							
Ocak	81,331	115,400	138,500	34,069	57,169	0.42	0.70
Şubat	78,904	117,700	141,200	38,796	62,296	0.49	0.79
Mart	80,313	120,200	144,200	39,887	63,887	0.50	0.80
Nisan	111,042	126,300	151,600	15,258	40,558	0.14	0.37
Mayıs	142,039	129,000	154,800	-13,039	12,761	-0.09	0.09
Haziran	271,408	131,300	157,600	-140,108	-113,808	-0.52	-0.42
Temmuz	340,733	133,000	159,600	-207,733	-181,133	-0.61	-0.53
Ağustos	340,233	133,000	172,900	-207,233	-167,333	-0.61	-0.49
Eylül	300,852	135,800	176,500	-165,052	-124,352	-0.55	-0.41
Ekim	122,626	140,800	183,000	18,174	60,374	0.15	0.49
Kasım	107,861	144,700	188,100	36,839	80,239	0.34	0.74
Aralık	154,509	148,200	192,700	-6,309	38,191	-0.04	0.25
2001							
Ocak	141,615	148,200	192,700	6,585	51,085	0.05	0.36
Şubat	172,640	151,300	196,700	-21,340	24,060	-0.12	0.14
Mart	217,485	166,400	216,300	-51,085	-1,185	-0.23	-0.01
Nisan	204,109	201,300	261,700	-2,809	57,591	-0.01	0.28
Mayıs	244,632	223,400	290,400	-21,232	45,768	-0.09	0.19
Haziran	466,890	242,200	314,900	-224,690	-151,990	-0.48	-0.33

Temmuz	617,045	255,300	331,900	-361,745	-285,145	-0.59	-0.46
Ağustos	709,736	276,700	359,700	-433,036	-350,036	-0.61	-0.49
Eylül	633,105	294,700	383,100	-338,405	-250,005	-0.53	-0.39
Ekim	346,997	329,700	428,600	-17,297	81,603	-0.05	0.24
Kasım	232,729	341,000	443,300	108,271	210,571	0.47	0.90
Aralık	232,729	324,000	421,200	91,271	188,471	0.39	0.81

*1, 2001 yılı için TL/Sm3

Tablo 8- Botaş'ın, Bursa Doğal Gaz Dağıtım Maliyet-Fiyat ve Kar Oranları

Dönem	Botaş Maliyeti (TL/M3)	Konutlara Satış Fiyatı (TL/M3)	Resmi Dairelere Satış Fiyatı (TL/M3)	Konutlarda Kar (TL/M3)	Resmi Dairelerde Kar (TL/M3)	Konutlarda Kar Oranı	Resmi Dairelerde Kar Oranı
1997							
Ocak	20,536	20,900	22,300	364	1,764	0.02	0.09
Şubat	22,190	24,100	24,100	1,910	1,910	0.09	0.09
Mart	22,532	24,100	24,100	1,568	1,568	0.07	0.07
Nisan	24,032	29,200	29,200	5,168	5,168	0.22	0.22
Mayıs	40,840	32,200	32,200	-8,640	-8,640	-0.21	-0.21
Haziran	48,052	33,500	33,500	-14,552	-14,552	-0.30	-0.30
Temmuz	51,340	34,800	38,300	-16,540	-13,040	-0.32	-0.25
Ağustos	49,425	34,800	38,300	-14,625	-11,125	-0.30	-0.23
Eylül	46,861	37,400	41,100	-9,461	-5,761	-0.20	-0.12
Ekim	31,261	37,400	41,100	6,139	9,839	0.20	0.31
Kasım	27,758	38,100	41,900	10,342	14,142	0.37	0.51
Aralık	27,162	39,700	43,700	12,538	16,538	0.46	0.61
1998							
Ocak	26,164	42,100	46,300	15,936	20,136	0.61	0.77
Şubat	34,546	44,500	49,000	9,954	14,454	0.29	0.42
Mart	31,872	47,000	51,700	15,128	19,828	0.47	0.62
Nisan	41,729	47,000	51,700	5,271	9,971	0.13	0.24
Mayıs	41,827	48,400	53,200	6,573	11,373	0.16	0.27
Haziran	47,233	49,800	54,800	2,567	7,567	0.05	0.16
Temmuz	49,448	51,500	56,700	2,052	7,252	0.04	0.15
Ağustos	49,340	51,500	56,700	2,160	7,360	0.04	0.15
Eylül	47,239	52,100	59,900	4,861	12,661	0.10	0.27
Ekim	43,149	52,100	62,500	8,951	19,351	0.21	0.45
Kasım	33,799	54,300	65,200	20,501	31,401	0.61	0.93
Aralık	40,427	57,600	69,100	17,173	28,673	0.42	0.71
1999							
Ocak	44,205	59,900	71,900	15,695	27,695	0.36	0.63
Şubat	46,070	62,500	75,000	16,430	28,930	0.36	0.63
Mart	51,329	67,200	80,600	15,871	29,271	0.31	0.57
Nisan	71,381	70,400	84,500	-981	13,119	-0.01	0.18
Mayıs	100,899	74,400	89,300	-26,499	-11,599	-0.26	-0.11
Haziran	113,548	77,500	93,000	-36,048	-20,548	-0.32	-0.18
Temmuz	120,752	80,600	96,700	-40,152	-24,052	-0.33	-0.20
Ağustos	138,708	84,200	101,000	-54,508	-37,708	-0.39	-0.27
Eylül	114,457	87,500	105,000	-26,957	-9,457	-0.24	-0.08
Ekim	57,266	91,900	110,300	34,634	53,034	0.60	0.93
Kasım	54,558	97,700	117,200	43,142	62,642	0.79	1.15
Aralık	-8,830	105,600	126,700	114,430	135,530	-12.96	-15.35
2000							

Ocak	-8,830	115,400	138,500	124,230	147,330	-14.07	-16.69
Şubat	83,540	117,700	141,200	34,160	57,660	0.41	0.69
Mart	84,893	120,200	144,200	35,307	59,307	0.42	0.70
Nisan	116,590	126,300	151,600	9,710	35,010	0.08	0.30
Mayıs	128,194	129,000	154,800	806	26,606	0.01	0.21
Haziran	137,543	131,300	157,600	-6,243	20,057	-0.05	0.15
Temmuz	158,652	133,000	159,600	-25,652	948	-0.16	0.01
Ağustos	163,185	133,000	172,900	-30,185	9,715	-0.18	0.06
Eylül	141,529	135,800	176,500	-5,729	34,971	-0.04	0.25
Ekim	126,670	140,800	183,000	14,130	56,330	0.11	0.44
Kasım	116,047	144,700	188,100	28,653	72,053	0.25	0.62
Aralık	159,113	148,200	192,700	-10,913	33,587	-0.07	0.21
2001							
Ocak	151,117	148,200	192,700	-2,917	41,583	-0.02	0.28
Şubat	182,076	151,300	196,700	-30,776	14,624	-0.17	0.08
Mart	235,770	166,400	216,300	-69,370	-19,470	-0.29	-0.08
Nisan	211,179	201,300	261,700	-9,879	50,521	-0.05	0.24
Mayıs	243,568	223,400	290,400	-20,168	46,832	-0.08	0.19
Haziran	277,248	242,200	314,900	-35,048	37,652	-0.13	0.14
Temmuz	302,090	255,300	331,900	-46,790	29,810	-0.15	0.10
Ağustos	299,453	276,700	359,700	-22,753	60,247	-0.08	0.20
Eylül	297,425	294,700	383,100	-2,725	85,675	-0.01	0.29
Ekim	326,179	329,700	428,600	3,521	102,421	0.01	0.31
Kasım	232,491	341,000	443,300	108,509	210,809	0.47	0.91

H.2.2.2. Dağıtım Kuruluşları'na Ait Veriler

Bilindiği üzere dağıtım kuruluşlarının fiyatlandırma esasları Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından yayımlanan fiyat tespitine ilişkin Tebliğlere göre yürütülmektedir. Botaş tarafından gerçekleştirilen Bursa ve Eskişehir'deki dağıtım faaliyetlerine ilişkin verilere yukarıda yer verilmiştir. Bu çerçevede, diğer dağıtım kuruluşlarına yönelik veriler aşağıda sunulmuştur.

H.2.2.2.1. EGO

Tablo 9- EGO'nun Alış Fiyatı, Satış Fiyatı ve Kar Oranları

Dönem	Botaş'tan Alış (TL/M3)	Konutlara Satış Fiyatı (TL/M3)	Resmi Dairelere Satış Fiyatı (TL/M3)	Konutlara Satışta Kar (TL/M3)	Resmi Dairelere Satışta Kar (TL/M3)	Konutlara Satışta Kar Oranı	Resmi Dairelere Satışta Kar Oranı
1997							
Ocak	18,965	23,994	31,192	5,029	12,227	0.27	0.64
Şubat	22,218	23,994	31,192	1,776	8,974	0.08	0.40
Mart	23,092	25,529	33,187	2,437	10,095	0.11	0.44
Nisan	24,303	31,213	40,577	6,910	16,274	0.28	0.67
Mayıs	25,221	32,883	42,748	7,662	17,527	0.30	0.69
Haziran	26,476	34,098	44,327	7,622	17,851	0.29	0.67
Temmuz	24,407	35,903	46,674	11,496	22,267	0.47	0.91
Ağustos	25,423	33,006	42,907	7,583	17,484	0.30	0.69
Eylül	26,559	34,561	44,929	8,002	18,370	0.30	0.69
Ekim	26,800	36,050	46,865	9,250	20,065	0.35	0.75

Kasım	28,759	36,258	47,136	7,499	18,377	0.26	0.64
Aralık	30,445	38,993	50,621	8,548	20,176	0.28	0.66
1998							
Ocak	34,159	41,189	53,546	7,030	19,387	0.21	0.57
Şubat	36,442	46,229	60,098	9,787	23,656	0.27	0.65
Mart	38,389	49,309	64,102	10,920	25,713	0.28	0.67
Nisan	36,938	48,471	63,036	11,533	26,098	0.31	0.71
Mayıs	38,056	50,024	65,056	11,968	27,000	0.31	0.71
Haziran	39,411	51,511	66,990	12,100	27,579	0.31	0.70
Temmuz	39,889	53,373	69,411	13,484	29,522	0.34	0.74
Ağustos	41,122	54,020	70,253	12,898	29,131	0.31	0.71
Eylül	41,023	55,689	72,424	14,666	31,401	0.36	0.77
Ekim	42,390	55,555	72,249	13,165	29,859	0.31	0.70
Kasım	44,787	57,407	74,657	12,620	29,870	0.28	0.67
Aralık	46,499	60,886	79,182	14,387	32,683	0.31	0.70
1999							
Ocak	49,158	63,170	82,153	14,012	32,995	0.29	0.67
Şubat	52,148	66,430	86,392	14,282	34,244	0.27	0.66
Mart	54,627	70,622	91,844	15,995	37,217	0.29	0.68
Nisan	57,655	73,979	96,209	16,324	38,554	0.28	0.67
Mayıs	59,856	78,206	101,707	18,350	41,851	0.31	0.70
Haziran	62,182	81,060	105,419	18,878	43,237	0.30	0.70
Temmuz	63,333	84,209	109,514	20,876	46,181	0.33	0.73
Ağustos	65,901	90,166	117,215	24,265	51,314	0.37	0.78
Eylül	68,366	93,833	121,983	25,467	53,617	0.37	0.78
Ekim	70,974	99,145	128,888	28,171	57,914	0.40	0.82
Kasım	76,240	102,927	133,805	26,687	57,565	0.35	0.76
Aralık	80,309	110,564	143,734	30,255	63,425	0.38	0.79
2000							
Ocak	84,374	120,398	156,517	36,024	72,143	0.43	0.86
Şubat	88,822	124,923	162,395	36,101	73,573	0.41	0.83
Mart	93,422	135,751	176,476	42,329	83,054	0.45	0.89
Nisan	93,422	135,751	176,476	42,329	83,054	0.45	0.89
Mayıs	95,048	137,820	179,166	42,772	84,118	0.45	0.89
Haziran	95,466	138,426	179,954	42,960	84,488	0.45	0.89
Temmuz	95,466	138,426	179,954	42,960	84,488	0.45	0.89
Ağustos	96,228	139,531	181,390	43,303	85,162	0.45	0.89
Eylül	99,791	144,697	188,106	44,906	88,315	0.45	0.88
Ekim	99,815	144,732	188,152	44,917	88,337	0.45	0.89
Kasım	102,225	148,226	192,694	46,001	90,469	0.45	0.88
Aralık	102,224	148,226	192,694	46,002	90,470	0.45	0.89
2001							
Ocak	104,372	151,339	196,741	46,967	92,369	0.45	0.88
Şubat	108,025	156,636	203,627	48,611	95,602	0.45	0.88
Mart	130,711	189,531	246,390	58,820	115,679	0.45	0.88
Nisan	151,402	219,533	285,393	68,131	133,991	0.45	0.89
Mayıs	159,578	231,388	300,804	71,810	141,226	0.45	0.88
Haziran	172,983	250,825	326,073	77,842	153,090	0.45	0.89
Temmuz	182,374	264,370	343,681	81,996	161,307	0.45	0.88

Ağustos	197,639	286,577	372,550	88,938	174,911	0.45	0.89
Eylül	210,486	305,205	396,767	94,719	186,281	0.45	0.89
Ekim	235,449	341,401	443,821	105,952	208,372	0.45	0.88
Kasım	243,502	353,078	459,002	109,576	215,500	0.45	0.89
Aralık	245,866	356,507	463,459	110,641	217,593	0.45	0.89

H.2.2.2.2. İZGAZ

Tablo 10- İzgaz'ın Alış Fiyatı, Satış Fiyatı ve Kar Oranları

Dönem	Botaş'tan Alış(TL/M3)	Konutlara Satış Fiyatı (TL/M3)	Kar (TL/M3)	Kar Oranı
1997				
Ocak	18,965	21,000	2,035	0.11
Şubat	22,218	21,000	-1,218	-0.05
Mart	23,092	26,000	2,908	0.13
Nisan	24,303	29,700	5,397	0.22
Mayıs	25,221	29,700	4,479	0.18
Haziran	26,476	29,700	3,224	0.12
Temmuz	24,407	31,500	7,093	0.29
Ağustos	25,423	31,500	6,077	0.24
Eylül	26,559	31,500	4,941	0.19
Ekim	26,800	36,000	9,200	0.34
Kasım	28,759	36,000	7,241	0.25
Aralık	30,445	38,500	8,055	0.26
1998				
Ocak	34,159	41,000	6,841	0.20
Şubat	36,442	45,000	8,558	0.23
Mart	38,389	46,500	8,111	0.21
Nisan	36,938	48,250	11,312	0.31
Mayıs	38,056	48,250	10,194	0.27
Haziran	39,411	49,600	10,189	0.26
Temmuz	39,889	49,600	9,711	0.24
Ağustos	41,122	51,300	10,178	0.25
Eylül	41,023	52,000	10,977	0.27
Ekim	42,390	52,000	9,610	0.23
Kasım	44,787	54,200	9,413	0.21
Aralık	46,499	58,500	12,001	0.26
1999				
Ocak	49,158	59,700	10,542	0.21
Şubat	52,148	62,400	10,252	0.20
Mart	54,627	67,100	12,473	0.23
Nisan	57,655	70,300	12,645	0.22
Mayıs	59,856	75,900	16,044	0.27
Haziran	62,182	80,000	17,818	0.29
Temmuz	63,333	83,800	20,467	0.32
Ağustos	65,901	89,100	23,199	0.35
Eylül	68,366	93,500	25,134	0.37
Ekim	70,974	98,500	27,526	0.39

Kasım	76,240	100,500	24,260	0.32
Aralık	80,309	108,200	27,891	0.35
2000				
Ocak	84,374	113,800	29,426	0.35
Şubat	88,822	121,000	32,178	0.36
Mart	93,422	126,100	32,678	0.35
Nisan	93,422	126,100	32,678	0.35
Mayıs	95,048	130,000	34,952	0.37
Haziran	95,466	130,000	34,534	0.36
Temmuz	95,466	130,000	34,534	0.36
Ağustos	96,228	130,000	33,772	0.35
Eylül	99,791	135,000	35,209	0.35
Ekim	99,815	138,000	38,185	0.38
Kasım	102,225	142,400	40,175	0.39
Aralık	102,224	142,400	40,176	0.39
2001				
Ocak	104,372	145,000	40,628	0.39
Şubat	108,025	150,000	41,975	0.39
Mart	130,711	183,000	52,289	0.40
Nisan	151,402	212,700	61,298	0.40
Mayıs	159,578	224,200	64,622	0.40
Haziran	172,983	243,000	70,017	0.40
Temmuz	182,374	256,120	73,746	0.40
Ağustos	197,639	277,640	80,001	0.40
Eylül	210,486	301,240	90,754	0.43
Ekim	235,449	330,500	95,051	0.40
Kasım	243,502	341,800	98,298	0.40
Aralık	245,866	341,800	95,934	0.39

H.2.2.2.3. İGDAŞ

Tablo 11- İgdaş'ın Alış Fiyatı, Satış Fiyatı ve Kar Oranları

Dönem	Botaş'tan Alış Fiyatı (TL/M3)	Konutlara Satış (TL/M3)	Resmi Dairelere Satış (TL/M3)	Konutlarda Kar (TL/M3)	Resmi Dairelerde Kar (TL/M3)	Konutlarda Kar Oranı	Resmi Dairelerde Kar Oranı
1997 -1	18,965	24,448	31,797	5,483	12,832	0.29	0.68
2	22,218	28,390	33,850	6,172	11,632	0.28	0.52
3	23,092	31,850	38,250	8,758	15,158	0.38	0.66
4	24,303	31,850	38,250	7,547	13,947	0.31	0.57
5	25,221	31,850	38,250	6,629	13,029	0.26	0.52
6	26,476	31,850	38,250	5,374	11,774	0.20	0.44
7	24,407	31,850	38,250	7,443	13,843	0.30	0.57
8	25,423	31,850	38,250	6,427	12,827	0.25	0.50
9	26,559	31,850	38,250	5,291	11,691	0.20	0.44
10	26,800	36,850	47,900	10,050	21,100	0.38	0.79
11	28,759	36,850	47,900	8,091	19,141	0.28	0.67
12	30,445	36,850	47,900	6,405	17,455	0.21	0.57
1998- 1	34,159	41,153	50,200	6,994	16,041	0.20	0.47
2	36,442	46,000	59,800	9,558	23,358	0.26	0.64

3	38,389	49,200	73,800	10,811	35,411	0.28	0.92
4	36,938	48,320	72,480	11,382	35,542	0.31	0.96
5	38,056	49,950	74,800	11,894	36,744	0.31	0.97
6	39,411	51,500	76,750	12,089	37,339	0.31	0.95
7	39,889	53,350	79,500	13,461	39,611	0.34	0.99
8	41,122	54,000	80,500	12,878	39,378	0.31	0.96
9	41,023	55,650	83,000	14,627	41,977	0.36	1.02
10	42,390	55,650	83,000	13,260	40,610	0.31	0.96
11	44,787	57,250	85,400	12,463	40,613	0.28	0.91
12	46,499	60,500	90,150	14,001	43,651	0.30	0.94
1999-1	49,158	63,000	93,870	13,842	44,712	0.28	0.91
2	52,148	66,350	98,860	14,202	46,712	0.27	0.90
3	54,627	70,500	105,100	15,873	50,473	0.29	0.92
4	57,655	70,500	105,100	12,845	47,445	0.22	0.82
5	59,856	77,950	116,150	18,094	56,294	0.30	0.94
6	62,182	80,900	120,550	18,718	58,368	0.30	0.94
7	63,333	84,000	125,200	20,667	61,867	0.33	0.98
8	65,901	89,250	133,000	23,349	67,099	0.35	1.02
9	68,366	93,500	139,300	25,134	70,934	0.37	1.04
10	70,974	98,750	147,000	27,776	76,026	0.39	1.07
11	76,240	100,900	150,341	24,660	74,101	0.32	0.97
12	80,309	108,250	161,250	27,941	80,941	0.35	1.01
2000-1	84,374	117,800	175,520	33,426	91,146	0.40	1.08
2	88,822	121,100	180,450	32,278	91,628	0.36	1.03
3	93,422	129,900	193,550	36,478	100,128	0.39	1.07
4	93,422	129,900	193,550	36,478	100,128	0.39	1.07
5	95,048	132,100	196,830	37,052	101,782	0.39	1.07
6	95,466	132,700	197,720	37,234	102,254	0.39	1.07
7	95,466	132,700	197,720	37,234	102,254	0.39	1.07
8	96,228	133,800	199,360	37,572	103,132	0.39	1.07
9	99,791	138,700	206,660	38,909	106,869	0.39	1.07
10	99,815	138,700	206,660	38,885	106,845	0.39	1.07
11	102,225	142,100	211,730	39,875	109,505	0.39	1.07
12	102,224	142,100	211,730	39,876	109,506	0.39	1.07
2001-1	104,372	145,100	216,200	40,728	111,828	0.39	1.07
2	108,025	150,200	223,800	42,175	115,775	0.39	1.07
3	130,711	181,700	270,750	50,989	140,039	0.39	1.07
4	151,402	210,500	313,650	59,098	162,248	0.39	1.07
5	159,578	221,850	330,350	62,272	170,772	0.39	1.07
6	172,983	240,450	358,300	67,467	185,317	0.39	1.07
7	182,374	253,500	377,700	71,126	195,326	0.39	1.07
8	197,639	274,750	409,400	77,111	211,761	0.39	1.07
9	210,486	292,600	436,000	82,114	225,514	0.39	1.07
10	235,449	327,300	487,700	91,851	252,251	0.39	1.07
11	243,502	338,500	504,400	94,998	260,898	0.39	1.07
12	245,866	338,500	504,400	92,634	258,534	0.38	1.05
2002-1	227,300	285,490	436,893	58,190	209,593	0.26	0.92

H.3. DEĞERLENDİRME

397 sayılı KHK'nın yürürlükte olduğu dönemde, Botaş, doğal gaz satış fiyatının tespiti konusunda Kararname ile tanınan doğrudan ve dolaylı yetkilerini kullanmak suretiyle, fiyatlandırma sistemi üzerinde belirleyici bir güce ulaşmış, dağıtım kuruluşları da daha önce belirtilen sınırlar çerçevesinde fiyatlandırma yetkilerini kullanmışlardır.

397 sayılı KHK'nın yürürlükten kaldırılmasıyla birlikte, Botaş'a fiyatlandırma konusunda tanınan yetkiler de hukuken sona ermiştir. Ancak ithalat konusundaki hakim durumu devam ettiği sürece, fiyatlandırma konusunda sahip olduğu gücün ortadan kalktığı sonucuna ulaşmak mümkün değildir. Hukuken bu yetkiler sona ermekle birlikte, fiilen varlığını korumakta, Botaş'ın kar elde etme amacıyla fiyatlarını maksimum düzeyde tutma eğilimini sürdürmesi, bir kamu teşebbüsü ve Enerji Bakanlığı'yla "ilgili kuruluş" olması nedeniyle daha çok kamu yararı doğrultusunda fiyatlandırma yapması gerektiği yönündeki baskıların da devam etmesine yol açmaktadır. Dağıtım kuruluşları da aynı baskılara maruz kalmakta, ancak bu kuruluşların fiyatlandırma yetkileri üzerindeki düzenlemeler, daha sınırlayıcı bir şekilde uygulanmaktadır.

Nitekim, Bakanlık Tebliği'nde yer alan yeni düzenlemelerde; konut, ticarethane ve sanayide uygulanacak tarife bakımından alt sınır, Botaş'ın dağıtım kuruluşlarına satış bedeli, üst sınır, Botaş'ın dağıtım kuruluşlarına satış fiyatının %30 fazlası olarak tespit edilmiş olup, bu oran önceki düzenlemede %45 olarak belirlenmiştir. Kamu kurum ve kuruluşlarında uygulanacak tarife bakımından ise, bu düzenlemede mevcut uygulamaya devam edileceği ifade edilmiştir.

4646 sayılı Kanun'un 15. maddesinde Üst Kurul'a verilen yeni görevler sayılırken; *"Doğal gaz piyasası içerisinde rekabetin hiç veya yeterince oluşmadığı alanlarda, fiyat teşekkülüne ilişkin usul ve esasları düzenlemek, Doğal Gaz Piyasası Kanunu'nda belirlenen faaliyetlere ilişkin tarifeleri onaylamak veya tarife revizyonları hakkında karar almak."* hükmüne yer verilmektedir. Dikkat edilecek olursa bu düzenlemede, Botaş da dahil olmak üzere, doğal gaz piyasasındaki her türlü faaliyet ve teşebbüsler kapsam içine alınmaktadır.

İthalat fiyatı ise bugüne kadar olduğu gibi ithalat sözleşmelerinde belirlenmeye devam edecektir.

H.3.1. Rekabet Hukukunda Aşırı Fiyatlandırma

Serbest pazar ekonomisi sisteminin en önemli özelliği piyasada faaliyet gösteren teşebbüslerin kendi faaliyetleriyle ilgili konularda özgürce karar alabilme ve bu kararları uygulayabilme hakkının olmasıdır. Bu çerçevede piyasada faaliyet gösteren teşebbüsler, piyasada oluşan arz, talep ve rekabet koşullarını da göz önünde bulundurarak ürettikleri mal ve hizmetlerin miktarı ve fiyatı gibi parametreleri özgürce belirlemektedirler.

4054 sayılı Kanun'un 6. maddesi *"Bir veya birden fazla teşebbüsün ülkenin bütününde ya da bir bölümünde bir mal veya hizmet piyasasında hakim durumunu tek başına yahut başkaları ile yapacağı anlaşmalar ya da birlikte davranışlar ile kötüye kullanması hukuka aykırı ve yasaktır."* şeklinde düzenleme getirmiş, bu maddenin devamında da kötüye kullanma hallerine örnekler sayılmıştır.

Başka bir deyişle, hakim durumdaki teşebbüslerin, piyasada normal ve etkin bir rekabetin var olduğu durumlarda yapamayacakları bir takım uygulamaları, hakim durumda olmanın sağladığı imkanları kullanarak yapmaları ve bu sayede ticari kazanç sağlamaları yasaklanmaktadır. Hakim durumdaki teşebbüslerin sahip oldukları pazar gücünü kötüye kullanma halleri iki şekilde ortaya çıkmaktadır:

- Dışlayıcı Kötüye Kullanma

Hakim durumdaki teşebbüsün mal vermeyi kesme, yıkıcı fiyat uygulama, ayrımcılık yapma gibi araçları kullanarak rakiplerine zarar vermesi veya rakiplerini pazar dışına çıkarmaya çalışmasıdır.

- Sömürücü Kötüye Kullanma

Hakim durumdaki teşebbüsün, satımda aşırı veya alımda düşük fiyat uygulamak, piyasaları bölüp fiyat farklılaştırması yapmak, ek yükümlülük koymak, haksız ticaret koşulları koymak gibi araçları kullanarak ticari ilişki içerisinde olduğu sağlayıcılarını ve müşterilerini ekonomik açıdan sömürmesidir. Kötüye kullanma hallerini mal ve hizmetin fiyatı ile ilişkili olarak ele aldığımızda genel olarak üç türlü kötüye kullanma ile karşılaşılmaktadır:

- Aşırı Fiyat

Sağlanan ürünün ekonomik değeriyle makul bir ilişki kurulamayacak derecede fazla fiyat uygulamak şeklinde tanımlanabilir.

- Yıkıcı Fiyat

Hakim durumdaki teşebbüsün rakiplerini zor durumda bırakmak veya rakiplerini pazar dışına çıkarmak için ürettiği mal veya hizmeti üretim maliyetinin altında bir fiyattan satması durumunda ortaya çıkmaktadır.

- Fiyat Farklılaştırması

Bu kötüye kullanma örneği, hakim durumdaki teşebbüsün aynı nitelikteki ürün için değişik coğrafi bölgelerde veya müşteri grupları arasında farklı fiyat uygulaması ve bu fiyat farklılığının geçerli nedenlere dayanmaması halinde ortaya çıkmaktadır. Hakim durumdaki teşebbüslerin, etkin rekabetin olduğu piyasalarda makul bir fiyat uygularken; rekabetin olmadığı, dolayısıyla müşterilerinin söz konusu ürünü temin edeceği başka alternatif kaynaklarının bulunmadığı piyasalarda aşırı fiyat uygulayarak müşterilerini ekonomik bakımdan sömürmeleri, sahip oldukları gücün kötüye kullanılması olarak kabul edilmektedir. Bu durum genellikle hakim durumdaki teşebbüsün paralel ticareti engelleyip pazar bölme girişimiyle birlikte ortaya çıkmaktadır.

Hakim durumdaki teşebbüsün aşırı fiyat uygulayıp uygulamadığının tespitiyle ilgili olarak iki yol izlenmektedir.

a. Maliyet Yaklaşımı

Hakim durumdaki teşebbüsün aşırı fiyat uygulayıp uygulamadığının tespiti söz konusu ürünün, makul sayılabilecek bir kar marjını da içeren, maliyeti ile satış fiyatı karşılaştırılarak yapılmaktadır.

b. Pazar Karşılaştırması Yaklaşımı

Teşebbüsün maliyet yapısının belirlenemediği veya maliyetinin makul sayılamayacak kadar yüksek olduğu durumlarda; hakim durumdaki teşebbüsün uyguladığı fiyatın aşırı olup olmadığı, söz konusu teşebbüsün ürünün satışında uyguladığı fiyat ile aynı veya benzer ürünlerin değişik coğrafi pazarlardaki satış fiyatları karşılaştırılarak tespit edilmektedir. Ancak, bu tespit sırasında karşılaştırılan pazarların benzer koşullara sahip olması gerekmektedir.

H.3.2. Botaş'ın Fiyatlandırma Sistemi

Botaş tarafından uygulanan fiyatlar üzerinde yapılan değerlendirmelerde, maliyetler ve kar oranı ilişkisi dikkate alınmıştır.

- İşletme Maliyetleri

İşletme giderlerinin yüksek gösterilerek, yüksek kar oranlarının gizlenmesi mümkün olabileceğinden Botaş'ın işletme giderlerinin toplam maliyetler içindeki oranının incelenmesi gerekmektedir.

Tablo 12- İşletme Maliyetlerinin Toplam Maliyete Oranı

Yıllar	(%)
2001	4.25
2000	3.23
1999	9.55
1998	10.92
1997	10.77

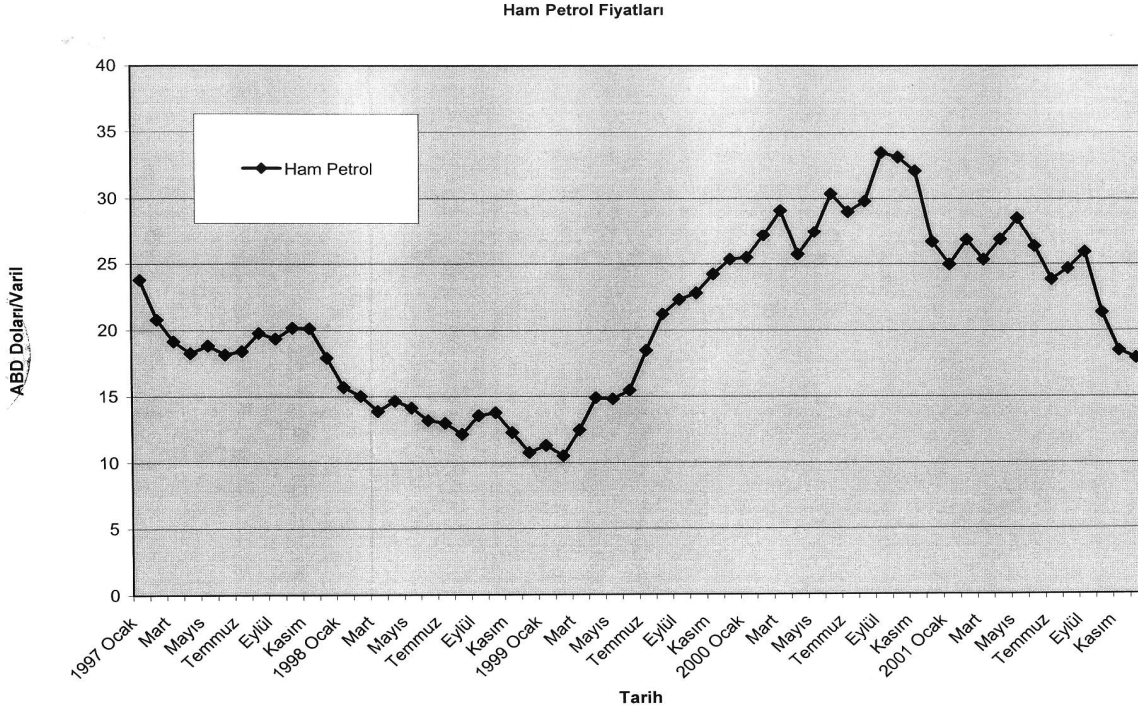
Tablodan görüleceği üzere, 1997 yılından itibaren işletme maliyetlerinin toplam maliyete oranı düşme eğilimine girmiştir.

Şikayet başvurularında, Botaş'ın sahip olduğu ithalat tekeli kötüye kullandığı; alımda pazarlık unsuruna yeterince önem vermediği, üretici ülkelerden pahalı doğal gaz alımı yaptığı iddia edilmektedir. Buna karşılık Botaş yetkilileri; ithalatta yalnızca, uluslararası petrol ürünleri (ham petrol, gazyağı, ağır ve hafif fuel oil) fiyatlarının baz alındığını, 3 ayda bir yapılan fiyat revizyonlarında, son 6 aylık fiyat ortalamalarının esas olduğunu belirtmişlerdir.

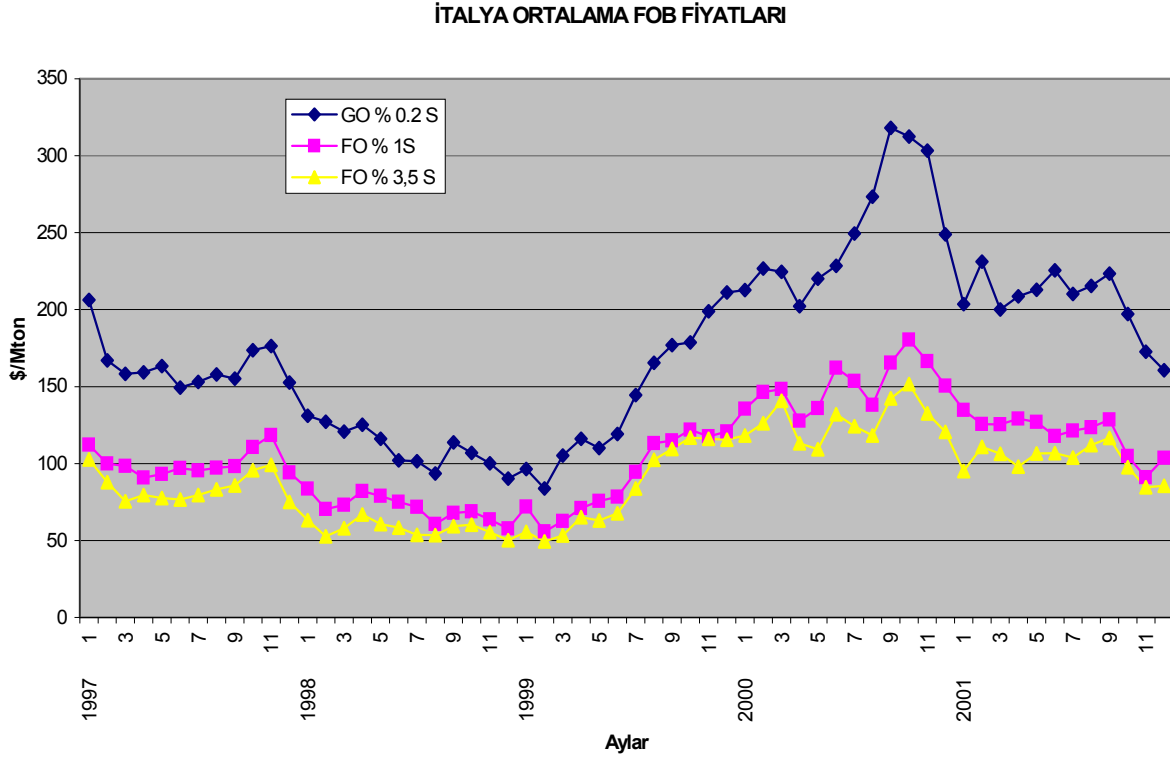
Yukarıda belirtildiği gibi, işletme maliyetleri toplam maliyetler içerisinde çok düşük bir paya sahiptir. Bu nedenle, Botaş'ın toplam ve birim maliyetleri büyük ölçüde doğalgaz alım fiyatlarına (ithalat fiyatları) bağlıdır.

Önaraştırma çerçevesinde hazırlanan Botaş'ın birim maliyet grafiği, petrol ürünlerine ait ortalama fiyat grafiği ile karşılaştırıldığında, Botaş yetkililerince yapılan açıklamalara paralel sonuçlara ulaşılmaktadır. Nitekim, geçmiş 6 aylık fiyat ortalamalarının esas alınması sebebiyle doğal gaz alım fiyatlarında, dolayısıyla Botaş'ın birim maliyetlerinde meydana gelen yükselme birkaç aylık gecikme ile ortaya çıkmıştır. Aşağıda sırasıyla bu grafiklere yer verilmektedir:

Grafik 1- Ham Petrol Fiyatları

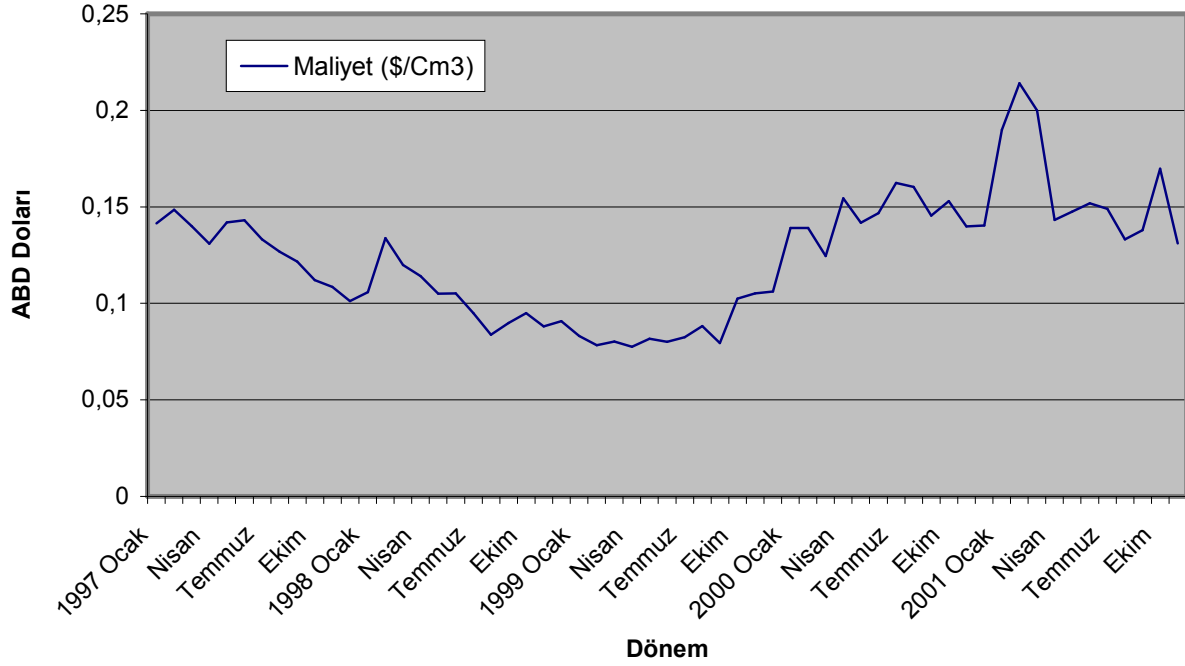

Grafik 2- FO %1S, FO %3.5S, GO %0.2S Ürünlerinin Ortalama Fiyatları

Grafik 3- Botaş Birim Maliyeti

Birim Maliyet (\$/Cm3)

Piyasada fiyat şeffaflığının olmaması nedeniyle, doğal gaz fiyatlarının birebir karşılaştırılabileceği bir pazarın bulunması imkansızdır. Ancak dosya mevcudu bilgilerden, doğal gaz alım fiyatları ile AB ülkelerindeki ortalama ithalat fiyatları karşılaştırıldığı ve birbirine çok yakın değerlere ulaşıldığı anlaşılmıştır.

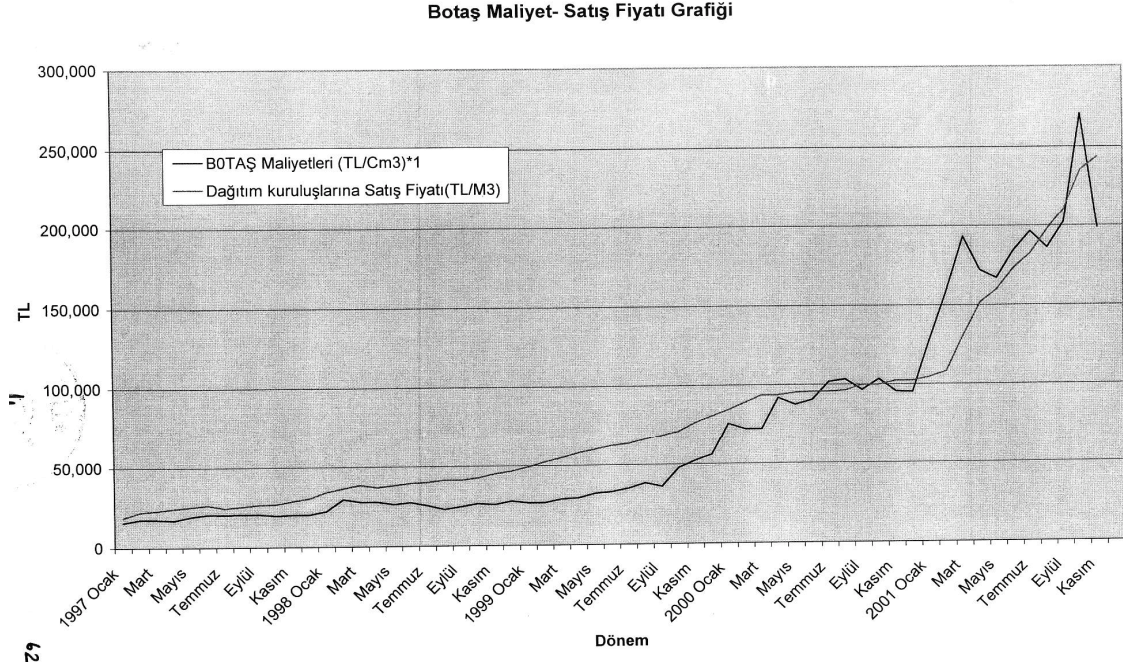
Dolayısıyla, gaz alım fiyatları petrol fiyatları ile doğru orantılı olarak seyretmekle birlikte genel fiyat düzeyinin yüksek olduğu, diğer bir ifadeyle Botaş'ın alımda pazarlık unsuruna yeterince önem vermediği konusundaki iddialarının da doğru olmadığı kanaatine varılmıştır.

- Botaş'ın Satış Fiyatları

İthalat fiyatları ve maliyet yapısının yanısıra satış fiyatları neticesinde ortaya çıkan kar oranlarının da incelenmesi gerekmektedir.

Kar oranlarına ilişkin değerlendirmede ise Botaş'ın dağıtım kuruluşlarına ve sanayi kesimine uyguladığı fiyatlar ayrı ayrı ele alınmıştır.

Grafik 4- Botaş'ın Maliyet-Satış Fiyatı Karşılaştırması

Maliyetler, dağıtım kuruluşlarına uygulanan fiyatlar ve kar oranlarına ilişkin tablolar daha önce sunulmuş olup, karşılaştırmalı grafiğe ise yukarıda yer verilmiştir.

Tablolardan ve grafiklerden görüleceği üzere, Botaş 1999 yılında maksimum karlılık düzeylerine çıkmıştır. Yıllar itibarıyla bakıldığında; ortalama karlılık oranı 1997'de %32, 1998'de %53, 1999'da %77, 2000'de %7 ve 2001'de %8 olarak gerçekleşmiştir.

Dağıtım kuruluşlarının benzer şekilde, sanayi kesiminde oluşan yıllık karlılık ortalamaları, 1997'de %32, 1998'de %50, 1999'da %67, 2000'de %9 ve 2001'de %8 olarak gerçekleşmiştir.

Aşırı fiyatlandırma açısından bakıldığında, 2000 ve 2001 yılları itibarıyla ortaya çıkan karlılık düzeylerinin yüksek olarak değerlendirilemeyeceği açıktır.

1999 yılında meydana gelen % 67-77 seviyelerindeki karlılık düzeyinde, iki etken rol oynamaktadır. Bunlardan ilki 1998 yılında petrol fiyatlarındaki düşüşe bağlı olarak Botaş'ın ithalat fiyatlarında meydana gelen düşüşün, satış fiyatlarına yansıtılmamasıdır. İkinci etken ise alım fiyatlarında dolar bazında gerileme yaşanmasına rağmen, ekonomideki genel enflasyonist eğilime paralel olarak döviz kurundaki artışların satış fiyatlarına yansıtılmasıdır.

Ancak, Botaş'ın sahip olduğu bu karlılık düzeyi 2000 ve 2001 yıllarında, petrol fiyatlarındaki artış sonucu gerilemiş, bu dönemdeki satış fiyatlandırmasında, petrol fiyatlarındaki artış oranları satış fiyatına yansıtılmamış ve Botaş zarar eder hale gelmiştir.

İthalatçı konumundaki Botaş'ın %67-77'lik bir kar ortalamasına sahip olmasının aşırı kar olarak değerlendirilebilmesi bakımından doğrudan karşılaştırma yapılabilecek bir başka teşebbüs ya da yakın pazar bulunmamaktadır. Kaldı ki;

Botaş bu dönemde 397 sayılı KHK gereğince ithalat tekeline sahiptir ve uluslararası fiyatlarda karşılaştırma yapılabilecek düzeyde bir şeffaflık mevcut değildir. AB ortalama ithalat fiyatlarına ilişkin veriler elde edilmekle birlikte, ithalatçı şirketlerin hangi fiyatlarla gaz arzı yaptıkları hususunda örnek teşkil edecek doğrudan veriler bulunmamaktadır.

Bununla birlikte, ithalatçı şirketler hangi fiyatları uygularsa uygulansınlar, 1997-2000 arasında nihai olarak piyasalarda oluşan perakende satış fiyatlarının karşılaştırılması olanağı mevcuttur. Buna göre, 1999 yılında Botaş %67-77'lik bir kar oranına sahip olsa da, Türkiye pazarında oluşan perakende satış fiyatlarının, AB ortalamalarının çok altında olduğu görülmektedir. Sanayi kesimine Botaş tarafından uygulanan perakende satış fiyatları ile evsel tüketicilere dağıtım şirketlerince uygulanan fiyatlar (İGDAŞ örnek olarak alınmıştır) ayrı ayrı AB fiyatları ile karşılaştırıldığında aşağıdaki tablolarla karşılaşılmaktadır:

Tablo 13- Fiyat Karşılaştırması

	BOTAŞ'IN SANAYİ KURULUŞLARINA SATIŞI-YILLIK ORTALAMA SATIŞ VE DÖVİZ KURUNA GÖRE	AB Fiyatlar-Endüstri (Tüketim Vergisi Dahil)
	euro/GJ	euro/GJ
1997	4.191529	3.7
1998	3.771411	3.8
1999	3.807896	3.28
2000	4.782212	3.83

	İGDAŞ-Konut Satışları	AB Fiyatlar-Evsel (Bütün Vergiler Dahil)
	euro/GJ	euro/GJ
1997	5.276189	11.61
1998	4.983529	11.67
1999	5.265563	11.1
2000	6.487549	11.81

Botaş tarafından sanayi kesimine uygulanan perakende fiyatlarla, AB ortalamaları arasında küçük farklar mevcuttur. Bununla birlikte AB ülkelerinde, sanayi kesimine satılan doğal gaz üzerinde KDV bulunmadığı, buna karşılık Türkiye'de sanayi kesimine satışlarda %8 oranında KDV uygulandığı göz önüne alındığında, aslında Botaş fiyatlarının AB ortalamasına daha yakın olduğu anlaşılmaktadır.

Evsel tüketimdeki perakende fiyatlar ise AB ortalamasının yarısından daha düşüktür. AB fiyatları konusunda 2001 yılına ilişkin kesin istatistikler bulunmama ile birlikte, bu yılda Türkiye'de ortaya çıkan fiyat artışları sonucunda bile evsel tüketim açısından, AB ortalamalarının altında bir fiyat düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Bu durumda, Botaş'ın, gerek mevcut durumda gerekse en yüksek karlılık oranlarına sahip olduğu 1999 yılında aşırı fiyatlandırma yaptığı yolunda değerlendirmede bulunmak mümkün değildir.

H.3.3. Dağıtım Kuruluşları

Dağıtım kuruluşlarının uygulayacakları doğal gaz satış fiyatlarının alt ve üst sınırı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle, dağıtım kuruluşları hiçbir dönemde fiyatlandırma serbestisine sahip olmamışlardır.

Kaldı ki dağıtım kuruluşları Bakanlık tarafından yayımlanan fiyat sınırı içinde kalmışlar, işletme giderleri ne olursa olsun bu kuruluşlar açısından aşırı fiyatlandırma olasılığı gündeme gelmemiştir. Nitekim, teşebbüslere ilişkin açıklamalarda yer verilen özet mali tablolara bakıldığında, işletme giderlerinin yüksek olması nedeniyle birçok dönemde bu kuruluşların zarar ettikleri görülmektedir.

H.3.4. Vergilendirme

Fiyatlandırma ile ilgili olarak belirtilen konulardan birisi de doğal gaz üzerindeki KDV uygulamasıdır.

Esasen, AB ülkelerinin doğal gaz pazarında yürüttükleri regülasyon çalışmalarında geline aşamadaki fiyatlandırma politikası, Türkiye'deki fiili durumdan önemli farklılıklar içermektedir.

Bir taraftan, büyük kesimi "serbest tüketici" statüsünde bulunan bu sanayi kuruluşları, sahip oldukları pazarlık gücünü iyi kullanmışlar, diğer taraftan ise bu alanda KDV'nin olmaması fiyatların aşağı çekilmesine yardımcı olmuştur.

Türkiye'de serbest tüketicilerin pazarlık gücünden faydalanması 4646 sayılı Kanun'la gündeme gelmiş, fiyatlara ilişkin en son düzenlemeler kapsamında KDV konusunda herhangi bir düzeltme yapılmamıştır. Türkiye'de 1997-2001 Ocak döneminde hem sanayi kesimine hem de evsel tüketime %8 KDV uygulanmış, bu oran 2001 Ocak ayında %17'ye, Haziran ayında ise %18'e çıkartılmıştır.

I- SONUÇ

1- Fiyatlandırma uygulamaları regülasyon kapsamında olan dağıtım kuruluşları bakımından, aşırı fiyatlandırmanın söz konusu olmadığına;

- BOTAŞ bakımından; bir hakim durum istismarının bulunmadığına, uygulanan fiyatların da aşırı fiyat olarak değerlendirilemeyeceğine;

dolayısıyla önaraştırma kapsamındaki teşebbüsler hakkında soruşturma açılmasına yer olmadığına OY ÇOKLUĞU ile;

2- Kurumumuza intikal eden başvuruda yer alan " doğal gaz", "elektrik" ve "telefon"daki KDV uygulamasına ilişkin konunun, Başkanlıkça Maliye Bakanlığı'na intikal ettirilmesine OY BİRLİĞİ ile

karar verilmiştir.

(Rekabet Kurulu'nun 08.03.2002 tarih ve 02-13/127-54 sayılı Kararına)

KARŞI OY GEREKÇESİ

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un ikinci maddesi uyarınca Bakanlıkça çıkarılan 1997/2 Sayılı Doğalgaz Satış Fiyatı Tespit Kararı ile konut, ticarethane ve sanayide uygulanacak tarifede alt sınır

Botaş'ın dağıtım kuruluşlarına satış fiyatı, üst sınır ise bu fiyatın %45 fazlası olarak tespit edilmiştir.

Ego bir dağıtım kuruluşu olarak tüketim bedelinin %5'li oranında sabit hizmet bedeli tahsil etmiştir.

	<u>Alış</u>	<u>Satış</u>	<u>Fark Miktarı</u>	<u>Fark %</u>
	100	145	45	% 45
Sabit Hiz.Bedeli %5	<u> </u>	<u>7.75</u>		
	100	152.25	52.25	%52.25

Bu suretle, yukarıdaki Tabloda da görüldüğü üzere dağıtım kuruluşlarının satış fiyatı, üst sınır olan Botaş'ın satış fiyatının %45 fazlasını geçmekte ve %52,25 fazlası kadar gerçekleşmektedir.

Yetkili oldukları bölgelerde hakim durumda bulunan dağıtım kuruluşlarının yetkileri olmadığı halde sabit hizmet bedeli almak suretiyle, satış fiyatlarını üst sınırı aşarak uygulamaları, hakim durumun kötüye kullanılması olarak değerlendirilebilecek nitelikte olduğundan Ego ve benzeri uygulamalarda bulunan dağıtım kuruluşları hakkında soruşturma açılmasının uygun olacağı düşüncesiyle, Kararın 1. maddesindeki soruşturma açılmaması istikametindeki çoğunluk görüşüne katılmadım.

Nejdet KARACEHENNEM
Kurul Üyesi